

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines across the cover, though the characters are too faded to be read accurately.

Mattheus musca me possidet

Anno .1.5.5.8.

ORIGENES

Sobrietas est om̄ virtutum mater.

Sic contra sobrietas ē om̄ vitioꝝ origo.

S. c. 59

Theol. F. VII. 536.

Haec in perpetuum, dilata
sine amire, libella

Inscripta forma
sacris amirihq.

David Flehner Rost
Chimvis in Insu
la Ginnarid

David Flehner Co. 82

Ause Ausg. Bd

bt Rom

DE POENI-
TENTIA ET DE
IVSTIFICATIONE ADHORTA-
TIO. ET COMMONEFA-
CTIO SCRIPTA

A

PETRO PALLADIO
Doctore Theologiæ &c.

VITEBERGAE

EXCVDEBAT PETRVS
SEITZ,

ANNO M. D. LVIII.

PROBATA
TITULUS
DE
SACRAMENTIS
ET
MATERIA
SACRAMENTORUM
ET
SACRAMENTORUM
ET
SACRAMENTORUM

A
P. J. B. L. A. T. I. O
S. J. B. L. A. T. I. O

VITAE
S. J. B. L. A. T. I. O
S. J. B. L. A. T. I. O
S. J. B. L. A. T. I. O

INCLYTO ET IL-

L V S T R I S S I M O P R I N C I P I
ac Domino Domino Friderico, Electo Re-
gi Daniæ & Noruuegiæ Duci in Schles-
uuik & Holsatia, Domino Ditmar-
fiæ, &c. Comiti in Oldenburg
&c, Domino suo cle-
mentissimo.

B T S I manifestè
refutant Epicu-
reos multa illu-
stria testimonia
de Deo impres-
sa toti rerum na-
turæ, ac præcipuè lucentes in hu-
manis mentibus noticiæ nume-
rorum, ordinis, & discriminis
honestarum & turpium actio-
num, & uindex conscientia, ta-
men ingens hominum multitu-
do uiuit in horrendis tenebris,
indulgens suis cupiditatibus, nec

A ñ aspi-

aspiciens illa Dei uestigia natura
ræ impressa, nec quærens eius pa-
tefactiones alijs certis testimo-
nijs traditas, superbè etiam con-
temnens iudicium Dei, & deri-
dens ueram Ecclesiam, quæ af-
firmat doctrinam de Deo in scri-
ptis Prophetis & Apostolicis
traditam ueram esse.

Quanquam autem illa con-
tumeliosa iudicia magnum do-
lorem pijs mentibus adferunt,
tamen confirmemus animos ad-
uersus ea, petamus etiam ut De-
us ipse qui & fons est sapientiæ,
& ueritatem amat, fulgeat in no-
bis & accendat ueras noticias,
& sit robur in pectoribus no-
stris, ne extinguantur agnitio &
Inuocatio ipsius & Domini no-
stri Iesu Christi ad quam con-
diti sumus.

Cum

Cum igitur adfirmemus ue-
ram esse doctrinam de Deo in
scriptis Prophetis & Apосто-
licis & in Symbolis traditam, &
fateamur nos esse membra Ec-
clesiæ & templa Dei, doctrinam
illam studiose discamus, & ei ob-
temperemus.

Est autem ceu summa do-
ctrinæ in Ecclesia, uel certe pars
præcipua, doctrina de poeniten-
tia & de remissione peccatorum:
Nam & de Iusticia in Deo, &
de immensa bonitate conciona-
tur, ostendit iustum esse & uolen-
tem iusta, & horribilibus exem-
plis punientem omnium homi-
num iniusticiam. Simul etiam
ostendit misericordiam quæ re-
cipit confugientes ad filium, quæ

A iij misit

misit, ne tota massa generis hu-
mani tantum ad interitum con-
dita sit. Sic igitur complexus
est ipse filius Dei summam do-
ctrinæ suæ. Predicate in nomi-
ne meo, poenitentiam & remissi-
onem peccatorum. Et ipse suas
conciones sic orditur, Agite poe-
nitentiam, & credite Euangelio.

Semper hæc uox sonet in Ec-
clesia, quam quidem & ipse fili-
us Dei λόγος æterni Patris sonat ad
primos parentes lapsos. Arguit
peccatum tristissima querela.
Quid fecisti? quantum ærum-
narum tibi, & posteritati, quan-
tam scelerum molem adfert hic
tuus lapsus iam tu ipse mortis
æternæ dolorib. extinctus esses,
nisi immensa misericordia arca-
num

num decretum ex sinu æterni
Patris, de restitutione generis hu-
mani proferretur. Hic te λόγος
iam ex morte retrahit. Additur
ergo miranda promissio de Se-
mine, quæ est consolatio qua ex
doloribus inferorum morituri
parentes nostri in uitam reuocan-
tur.

Eandem concionem & Pro-
phetæ repetunt, accusant pecca-
ta, commemorant exempla pœ-
narum, ruinas regnorum & ma-
ximarum gentium interitus, as-
seuerant Deum horribiliter ira-
sci securis, qui sunt sine sensu do-
lorum, quod spreto deo ruant in
omnia scelera. Miscent & dul-
cissimam promissionem de Mes-
sia, propter quem affirmant remit-
ti peccata ijs qui ad eum confugi-

A iij unt

unt nec perseverant in sceleribus
contra conscientiam.

Nequaquam enim prophetæ
diuinitus missi fuerunt Antino-
mi, Nequaquam hoc uolebant,
eos qui sunt sine sensu dolorum
in peccatis, & sunt ἀποκληρότες ut
Paulus nominat, & perseverant
in sceleribus contra conscientiam
deo placere. Sed & deplorant ipsi
generis humani miserias, & sunt
typi dolorum Christi, & assidue
hortantur alios ut peccata agnos-
cant, & discant in ueris dolori-
bus ad Filium Dei confugere.

Utraque doctrina in concioni-
bus Prophetis sæpissimè repe-
tita est: Tristissimæ accusationes
peccatorum, & dulcissimæ con-
solationes. Si fuerint inquit Esa-
ias,

ias, peccata uestra ut coccinum,
& ut uermiculus, eritis candidi
sicut nix. Cum David, Manasses
exulant ingenti dolore lacerati
sunt, tanquam cruenti. His
ipsis tamen peccata remittuntur
& poenæ mitigantur, ut rursus
uestiti iusticia imputata propter
Messiam, sint candidiores niue.
Nam cum coccinum et uermicu-
lum nominat, significat cruorem,
coccus enim granum significat
certæ arboris, quod cum matu-
ruit uertitur in uermiculum. Ex
his uermiculis fit color coccineus,
ut narrant Pausanias & alij qui-
dam Scriptores. Quid grauius
dici potest de dolore, quam quod
ait nos cruentos esse similes colo-
ri uermiculi, ut certe sumus in ue-
ris doloribus. Quid dulcius ad
consolationem quàm quod ait

A V NOS

nos candore niui similes fore sanatis uulneribus, & deterſo cruore, deleta culpa & mitigatis poenis. Hæc non in Dauide tantum, ſed in multis conuerſis quocunq; tempore fiunt.

Nec ſunt prophetæ diuinitus miſſi, ſimiles Manicheorū, Non hoc uolunt, ut laxes frenos omnibus cupiditatibus, & expectes te repugnantem trahi ad conuerſionem. Cum audis dei doctrinam, aſſentiaris & clames ad Deum, Conuerte me & conuertar. Et luçteris cum dubitationibus Sicut piè dixit Nazianzenus, *πᾶν τὸ κατορθὸν μῦθον παρὰ θεῶ ὄσι, δ' ἐδοῦται δ' εὖ τοῖς καλῶ μύθοις, καὶ οὕτω νεύσει.*

Audiamus uocem diuinam de conuerſione, & de conſolatione, non aſpernemur eam, non indulgeamus

geamus diffidentia. Sed ueris
gemitibus petamus auxilium, si-
cut Esaias inquit. Omnes siti-
entes uenite ad aquas &c. Au-
dite & uenite ad me, & uiuet ani-
ma uestra. Et dominus inquit,
Venite ad me omnes qui labora-
tis, Item Quanto magis Pater
uester coelestis dabit Spiritum
Sanctum petentibus. Hæc omni-
bus considerata sunt, & tota
doctrina de poenitentia diligen-
ter cognoscenda est, de qua limpi-
di fontes in Ecclesijs nostris Dei
beneficio monstrantur.

At in scriptis monachorum
doctrinae de poenitentia coenum
& stercorea iniecta sunt, ac ne uo-
cabula quidem poenitentiae, fidei,
confessionis, satisfactionis, recte
ab eis enarrantur, ac multa ^{OUTE YHES}
_{OUTE}

οὐτε οὐρανὸς ἀπὸ μύθων ab eis scripta
sunt quæ nec ipsi intellexerunt nec
nunc intelligunt ipsorum propu-
gnatores qui uere sunt ὄνοι ἄγοντες
μυστήρια.

Itaque hæc causæ magnæ sunt, pro-
pter quas hanc de poenitentia do-
ctrinā in hoc libello repetiui, pri-
or ut assidue singuli in inuocatiōe
quotidiana, de conuersione cogi-
temus, deinde ut puritas doctri-
næ ad posteros propagetur. Et
dulcissime dictum est à Platone
δὲς καὶ οὗτοι φασὶ καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέ-
γειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι. Denique
cum Filius Dei præceperit hanc
doctrinam assidue proponi, hæc
nostra adhortatio ad Pastores re-
prehendi non potest.

Tibi autem inclyte Princeps
hunc

hunc librum eo præcipue in-
scripsi, quia te scire maxime re-
fert, quale genus doctrinæ in
tuis Ecclesijs sonet. Illam com-
memorationem hic non ad-
dam, ut Aui & Patris opti-
morum Regum pietatem imite-
ris, quia te scio recte intelligere
Ecclesiæ doctrinam, & Deum
rectè inuocare in agnitione & fi-
ducia mediatoris, & Dei benefi-
cio assidue filium Dei orare, ut
semper in his regnis æternam
Ecclesiam colligat, & non disce-
dere te ab aui & patris exemplis.

Quare cum omnibus p̄s̄to-
pectore Deum oro, ut te seruet &
gubernet, & faciat te σκευὴ ἐλέους
& organum salutare tuæ animæ
& Ecclesijs multarum regionum
Nam ad hunc finem præcipuè
diris

dirigēda est gubernatio ut sit que
foelix, non sola humana uigilan-
tia effici potest, sed uerissimum
est, dei opus & beneficium esse
foelicem gubernationem. Adest
autem Deus inuocantibus ipsum
Sicut scriptum est. Prope est
dominus inuocantibus eum, om-
nib. inuocantibus eum in ueri-
tate. Datae Calendis Ianuarij
Anno 1558.

C. T.

Seruus

Petrus Palladius The-
ologiae doctor, Epi-
scopus Ecclesiae Ros-
schildensis.

PSALMVS CXXXI.

HOC tibi uiue Deus possum adfirmare scienti,
Te coram elato non ego corde fui.
Sum nihil, hoc memini, nota est mihi semper ob-
Ante oculos masse tristis imago mee. (errās
Non tumidū sapiens, proprijs nec uiribus audax
Stulticiæ ingredior cæcus amore mee,
Magna nec adfectans uiolentis somnia curis,
A quibus hoc distat futile plasma procul.
Agnouisse tui gaudens solatia uerbi
In nutu posui spemq; fidemq; tuo.
Quando anima hæc altum sapiet, nec se ipsa co-
Præsenti perget iussa silere Deo: (hercens
Tunc puero similis materni lactis egenti
Qui sit ab irata matre repulsus, erit.
Nam ueluti macie depastus deficit infans,
Cum negat impaciens ubera nota parens,
Deficiens animæ, sic uis extinguitur omnis,
Quam pateris uerbi lacte carere tui.
Nulla salus homini, nisi quam largissima præstat
Æterni miseris uox patefacta Dei.
In solo confide Deo, quicumq; salutem
Expetis, hic prompta semper abundat ope.

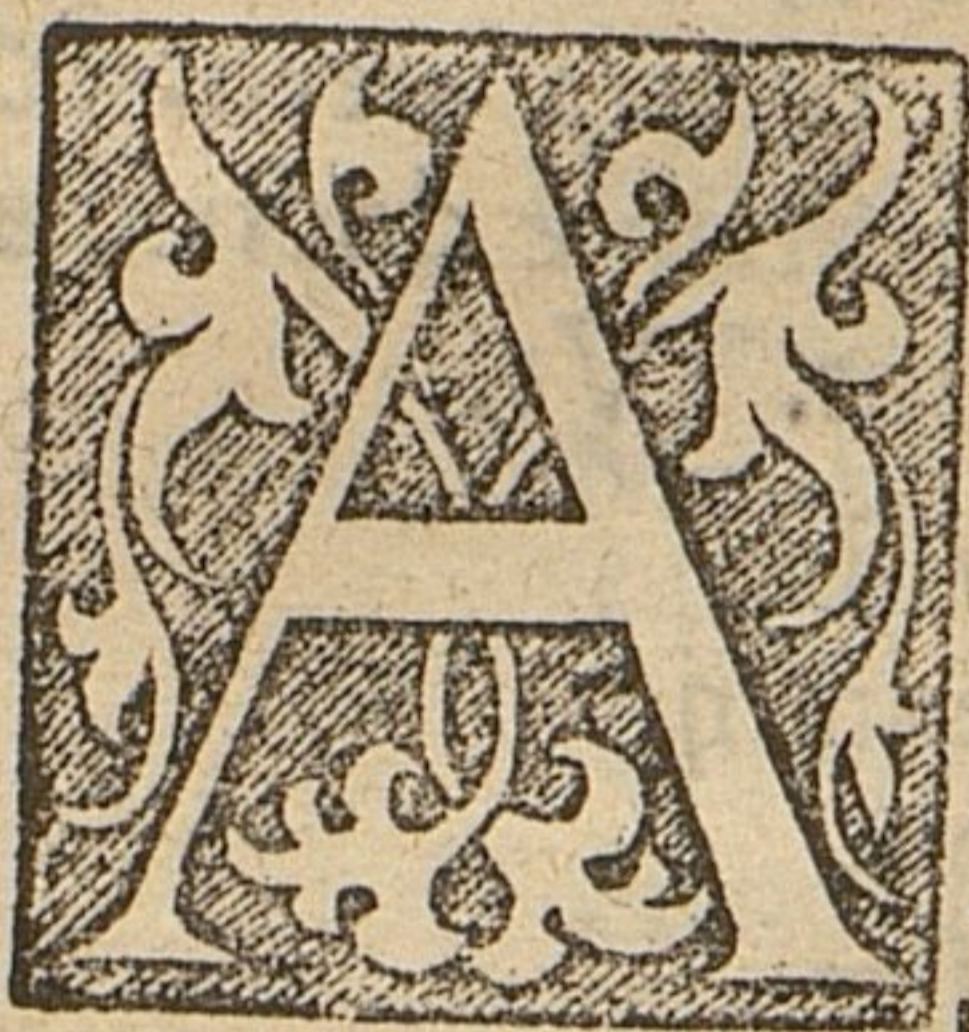
I O H A N N E S
Stigelius.

DE MATRE CANA-
NEA.

Quantus erat dolor in Cananea matre puella
Cuius mens furijs exagitata fuit.
In tanto nunc est Ecclesia mœsta dolore
Doctorum furias cum uidet atq; Ducum.
Sed tu gnate Dei gemitus audito precantur
Nulla uenit nobis, te nisi dante, salus.
Tu procul à nobis seuos depelle furores
Et sanes uerbo pectora nostra tuo.
Quamuis ira tui nos urget iusta parentis
Et sumus ut turpes nos rea turba, canes.
Attamen ut timide sub mensa captat herili
Esuriens modicas parua catella dapes.
Sic cum dira fames nostros absumpserit artus
De mensa petimus pabula Christe tua.
Cum nostram indueris mirando foedere massam
Gnate Dei semper nos tua membra geras.

Philippus Melanthon.

TRACTA
TVS DE TRIBVS POE
NITENTIAE PARTIBVS, ET
de loco Iustificationis.

VDIO NON
sine dolore, partes
pœnitentiæ, & lo-
cum Iustificationis,
passim à ruralibus
Parochis & uerbi
DEI ministris, ad
modum negligenter
et confusane tractari & prædicari.
Quod quàm perniciosum sit Ecclesiæ
& Religioni, p̄s omnibus Ecclesia-
rum Pastoribus, qui pœnitentiam re-
ctè docent, & locum Iustificationis
probe cognitum habent, iudicandum
relinquo. Nam ut cæcus de colore,
sic iudicant omnes de tota doctrina
fidei & religionis, qui uel non didice-
runt hanc doctrinæ partem, uel eam
negligenter prætereunt, uel oscitan-

B

ter

ter populo Christiano proponunt.
Tales sunt uerè Mercenarij, fugientes
hodiernos lupos, eosq; rapaces, qui in
Ioh. 10. | Ecclesiam irruunt, non parcentes gre
Act. 20. | gi. Quales non tantum sunt hodie
Suermerij, qui nouos ambiguos &
flexiloquos Articulos, hoc renouati
Euangelij tempore, contra ueros &
sinceros Fidei & Christianæ doctrinæ
articulos condiderunt. Vt,

Anabaptistæ.

Sacramentarij.

Antinomi.

Interimistæ.

Infernalistæ.

Osiandrini.

Stancaritæ.

Stenckefeldiani,

& similes nouatores & Ecclesie tur
batores: Sed etiam illi, quos Spiritus
ales, uocant, in Diocesis & Monas
terijs, agentes adhuc in hypocrisi, uis
asq; Domini inuerrere conantes, ut
sunt reliquiæ Canonicorum, Vicario
rum, Sacrificulorum, Monachorum,
cum

cum reliquijs & fecibus Franciscano-
rum, Dominicanorum, Spiritinorum
& similium, quibus auxilio ueniunt
quotquot impij sunt inter Nobiles,
aduersus Dominum, et aduersus Chris-
stum eius, Nam sicut olim tabernacu-
la,

Idumæorum.	
Ismaelitarum.	
Moabitarum.	Gen. 27.
Hagarenorum.	Gen. 19.
Gebalitarum.	Iud. 11.
Amonitarum.	Exo. 17. &
Amalechitarum.	(Iud. 11.
Philistæorum.	1. Sam. 4.
Cum Tyrijs.	Esa. 23.
Astijrijs.	Esa. 36. & 37.
Madianitis &c.	

opposuerunt se populo DEI, calis-
de conspirantes & consultantes abscon-
dita Dei, ne nomen Israel altrà me-
moraretur, ut Psalmo 83. canitur in
testimonium illis. Ita hi quoq; nostri
uicini coniungunt animos & operas,
signato lapide & adhibitis custodibus

B 2

ut Eco

(ut Ecclesia quæ uidetur hodie tanquam de cruce Papistarum deposita & sepulta) nunquam cum Christo resurgat, nec in cœlum, ad uitam æternam ascendat. Impediunt eam, quantum possunt, ut non memoretur nomen Christianum ultrà, donec & ipsi succumbant & intereant cum Franciscanis & Dominicanis, qui statim à coronatione Regis Christiani perierunt unâ cum Idolatricis superstitionibus

Iudi. 6. e in Kipping & in Bistrob, ad torrentem Roschildiæ, sicut olim perierunt
7.
Iud. 4 Madianitæ, Sisara, Iabin ad torrentem
Iosu. 17. Chison, Oreb, Seb, Seba & Salmana, & facti sunt stercus terræ, dum sperauerunt se occupaturos in possessionem habitacula Dei. Psal. 83. Tales inquam fugiunt nostri Mercenarij, dum eis per sanam doctrinam non resistunt, non admonent, non obiurgant, nec reuocant eos ad pœnitentiam & resipiscentiam, quod nullo modo fit quando frigidè & oscitanter locum iustificationis tradunt:

Alij

Alij sunt auaritia dediti & uentri,
quibus dum seruiunt, nec aliorum, nec
propriae suae salutis recte consulere uel
uolunt, uel possunt, de quibus admo-
dum exigua spes est, ut unquam emen-
dentur, quia non Domino Iesu Chris-
to seruire, sed suo uentri, suo luxui
& suis cupiditatibus, quo ad uixe-
rint.

Alij sunt meticulosi & fugitiui,
quia timent crucem afflictiones et per-
secutiones, qui cum non audeant con-
stanter & intrepide, suos auditores
locum de poenitentia & conuersione pec-
catoris docere, ualde frigidè & tanquam
dormientes, uel saltem aliud agentes,
locum iustificationis tradunt, ut popu-
lum & praesentes auditores sopire
magis, ut suauiter in templis dormi-
ant, quam è somno peccatorum excitare
uelle uideantur. Tales quia facile fugi-
unt, & in Castris aduersariorum refraga-
tium ueritati, interdum uersantur, utroque
pede claudicantes, ut quocumque cecide-
rit alea, consistant, serio sunt admo-

B iij nendi,

nendi, de cruce fortiter & constanter
Matt. 11. ferenda, tollant iugum Christi super se
Matt. 16. tollant crucem suam, & sequantur
Christum, Discant in primis à toto ad
partes, à capite & corpore ad singula
membra nobiscum argumentari.

Christus caput est, Ecclesia corpus
nos autem in Christo Baptizati membra
sumus utriusq;. Christus passus est,
Ecclesia patitur, ergo & nos Christi
uestigia sequemur & Ecclesiae com-
patiemur, si modo conregnabimus.
Imo nos qui primitias Spiritus habemus,
id est, maiora per Dei gratiam
dona, nec non uberiores uerbi cogni-
tionem, quam illi qui quintas & de-
cimas tantum habent, ultra etiam om-
nes patiemur. Si ME persecuti sunt,
inquit Christus, & uos persequentur,
Matth. 10.

Lnc. 4. Quomodo persecuti sunt Chris-
Iohan. 8. tum, in ipsius propria persona? Quo-
ties an te tempus eum praecipitare, la-
pidare & occidere uoluerunt? Quid
deniq;

denique non passus est? Primum in innocen-
tissimo corde suo. Deinde in san-
ctissimis oculis & auribus. Postremo
in toto corpore suo benedicto. *Tris-
tis est anima mea etc. Eli Eli &c. Vah
qui destruis templum &c. Foderunt
manus meas, & pedes meos, partiti
sunt uestimenta mea sibi. Pilatus coc-
cineam Chlamidem super eum proie-
cit, Herodes albam, in cruce uesti-
bus exutus, nigra seu terrea tunica sua
indutus, occubuit & expirauit, dein-
de cruce depositus, est sepultus, do-
nec in sua gloriosa resurrectione de-
claratus est Filius Dei, cum potentia
&c. Roma. 1. Habes caput. Nunc ad
corpus ueniamus.*

Esa. 53.

Psal. 22,

109.69.

Mat t. 26.

Mat: 26.

Luc. 23.

Quid non passa est Ecclesia, inde
usque ad initio mundi? Quid non eti-
amnum hodie patitur? In ueteri Te-
stamento, Primum sub Cainicis, sub
uiris Enachim, sub Pharaone in Ae-
gypto, mox in deserto, Coccinea
chlamide induta, proprioque sanguine

B 4

perfusa

perfusa & madefacta, persecutio-
nem passa est. Deinde albam induit
tunicam, in terra Canaan, tempore
Iudicum Regum & Prophetarum, à
proprijs Sacerdotibus (Vt ab impio
Amasa, Amos 5.) pariter & à vicinis
gentibus derisa & subsannata. Postre-
mo nudata uestibus in Assyriaca &
Babylonica captiuitatibus, & sub
Antiocho Tyranno crudelissimo, tan-
quam in cruce suspensa, suaq; nigra &
2.Reg. 17. terrea tunica induta, uisa est omnibus
uelle expirare & mori, Sed habuit in-
terim suos à Deo Opt. Max. & à Fi-
lio Dei consolatore primario sibi cons-
titutos consolatores et nutricios, ut
Seth, Enoch, Gene. 5. Noe (Gen 6.)
& Patriarchas reliquos. Deinde Mos-
sen, Iosue, pios Iudices & Reges.
Postremo sanctos Prophetas, Maca-
beos, unde non parum refocillationis
interea temporis (uidelicet in quatuor
annorum mundi millenarijs) accepit.

In nouo quoq; Testamento, si-
militer

militer passa est, adeoq; similiter indu-
ta & exuta. Primum enim sub decem
cruentissimis Tyrannis, Nerone, Do-
mitiano, Traiano etc. subq; Iuliano
Apostata, Vulpe primum, deinde
Lupo, rubeā tunicā suoq; proprio san-
guine tinctā, per trecentos annos in-
duere & pati coacta est. Deinde breui
temporis interuallo, post tantam per-
secutionem, postquam ab Imperato-
re Constantino optatam consolatio-
nem accepisset, iterum ad patiendum
accincta est. Arrius enim hæresiarcha
pariter & Pelagius, cum intermedijs
Hæreticis, Ecclesiam exemplo He-
rodis ita uexarunt, ut illorum derisi-
oni & subsannationi fuerit obnoxia,
per alios trecentos annos, in quibus
albam super se tunicam proiectam
habuit, plena ludibrijs & irrisionibus
amarulentis, donec sub Theodosio,
deinde sub Arcadio & Honorio, pijs
Romanorum Imperatoribus nonni-
hil refocillata, grauioriq; persecutioni,
nec non pœnis acerbioribus præpara-
ta, quieuit.

B. 5

Postre-

Postremo nudata prioribus in Papatu uestibus sub impijs Pontificibus Romanis, & tanquam in crucein suspensa, nigram & terream tunicam per nongentos annos gestauit, uidelicet à tempore Bonifacij tertij sub Phoca imperatore Matricida per ducentos annos, usq; ad tempora Caroli magni Imperatoris. Mox inde usq; ad constitutionem septem Electorum imperij Romani, per alios ducentos annos, & tandem, usq; ad hunc Carolum quintum, per quingentos annos, destituta uiribus (à nullis enim ferè consolationem accepit, nam Vicleuus Iohannes Hus, Ieronymus de Praga, Iohannes Hiltenius, Ieronymus Saouarola, Taulerus cum paucis alijs, à longo steterunt, in Papatu tandem, extincta penitus expirauit, deposita est de cruce, nec non per illustrissimos Principes Electores Fridericum & utrunq; Ioannem Saxoniae Duces (Exemplo Ioseph ab Arimathia) quo adiutoribus Luthero, Melanphone, Bugena

hagio & similibus pijs ac doctis-
mis Viris, quibus accessit serenissimus
ac pijs Rex Daniæ & Noruegiæ
Christianus Fridericus, eius nominis
tertius, tanq̃ alter Nicodemus. Per
hos inq̃ Ecclesia Leonum faucibus e-
repta, quam honorificentissime post
suū sponsum sepulta est, & hodie tan-
quam in sepulcro, qualitercunq̃ tan-
dem ad futuram resurrectionem quie-
scit (Potentatus interim huius seculi
cum ijs, quos spirituales uocant, ingen-
tem, Saxi molem obsignatam frustra
aduoluentibus ostio sepulcri custodes
que & uigiles adhibentibus, ne resur-
gat unquam Ecclesia, nec obuiam ue-
niat suo sponso in aere &c.

Hactenus de capite Christo pari-
ter & de corpore ipsius Ecclesia
quid aliud in bona consequentia nunc
sequi potest à maiori ad minus à tota
to ad partes, quam ut nos qui mem- Rom. 6. 7.
bra sumus utriusque semper utri-
que compatiamur? Tantum abest
ut

ut simus meticulosi, uel ad sonitum
uolantis folij cum Impijs fugiamus.
De his admonendi sunt omnes, qui
propter timiditatem & crucis atq; per
secutionis metum, tam locum iustifi
cationis quam reliqua fidei Christia
nae Religionis dogmata, frigidius
docere solent.

Alij deniq; ex mera ignorantia pec
cant nescientes quomodo locus iustifi
cationis in Ecclesia Christi doceatur,
Quanquam illorum ignorantia pror
sus est affectata, cum toties a corona
tione Regiae Maiestatis & audierint
hunc praecipuum & principalem lo
cum dextrè & foeliciter tractari.
Cumq; legendi doctorum hominum
libros manifestã habuerint occasiõem
ut sint inexcusabiles etc. Tamen ad
huc in testimonium illis ostendam,
Deo uolente, diligentioribus uiam &
aditum ad foelicem loci pœnitentiæ
& iustificationis tractationem, idq; ru
dus & crassius propter imbecilliores
& rudiores, ut nemo tandem qui iure
se ex=

se excusare possit usq̃ in his regnis in-
ueniatur. Itaq̃ per Deigratiam à
definitione pœnitentiæ tractatum
hunc inchoabimus. Deinde partes re-
citabimus. Postremo singulas partes et
interim iustificationis locum breuiter
explicabimus, additis dilutionibus &
confutationibus illorum, qui doctri-
næ iustificationis aduersantur. Utinam
ad gloriam Dei ut speramus
sempiternam, & piorum sa-
lutem æternam,
Amen.

TRA

*Lucianus: Sum promissus melior tunc
 cogitamus quid
 faciendum fuerit*

TRACTATUS DE TRIBUS POENITENTIAE PARTIBUS, ET de loco Iustificationis.

VM TOTA SACRA scriptura passim omnes homines, nimirum peccatores ad poenitentiam agendam uocet, & impoenitentibus aeternum interitum & aeternas poenas minetur: Poenitentibus uero reconcilietur & super eos gaudeat, eosque

2. par. 7.

exaudiat 2. Paral. 7. Necesse est, ut sciamus quid sit poenitentia quid nominis & quid rei. Nos itaque primum poenitentiae uocem seu nomen, Deinde rem ipsam per Dei gratiam explicemus.

תשובה **reuer-**
 tio sicut conuersio ad
 Deum sumpta metu
 plura ab ijs qui
 in itinere aberrantes
 redeunt in uiam
 Esa: 53 Omnes ueniunt
 in perniciem in morte.

Nicham Ebraeis & poenitere & consolari significat, quibus duobus significatis, & ad Legem & Euangelium in loco de poenitentia respiciatur. Primum enim quantum ad Legem attinet omnia huius uerbi significatiua denotant stimulationem, compunctionem, resipiscentiam & sententiam

sententiae mutationem à malo in bonum, dolore, lacrymis & contritione plenam, in qua proponit homo peccator poenitenda non admittere & admissa deflere, Causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus additum concedere & indulgere, uidelicet, ut sit Nicham seu poenitentia quaedam dolentis uindicta, puniens in se quod dolet commisisse. Quantum uero ad Euangelium attinet, quia consolari ignoscere, misereri & parcere significat hoc Thema Nicham complectitur in se misericordiam Dei, condonationem seu remissionem peccatorum cum omni consolatione spiritali, ut sunt iustificatio, fides, iusticia bonae conscientiae, noua uita.

Vocis igitur huius energia & proprietas haec est, ut & auersionem à peccatis & conuersionem ad misericordiam Dei propter mediatorum Christum significet. Alterum uide Iob 42. poenitentiam in fauilla & cinere: Alterum uero Esai. 50. Consolamini consolamini popule meus. Idem quoque significat Graecum uerbum μετανοέω, uidelicet mutare mentem, id est, sententiam à malo in bonum & μετανοία specialiter in Ecclesia significat conuersionem illam salutarem, quando anima afficitur sensu inhonesti facti commisi, & se ad melius conuertit & latinum uerbum poeniteo, quasi poenam teneo, ut inquit August: Et consolationem aspiro seu anhele, uidelicet, ut sit quotidiana poe-

Seneca

na fit

Sed Seneca nunquam e ad bonos mores uia
Quam poenitiam peccatis poenit & innocens.

μετανοία
poenitio

na fidelium, quotidiana confessio seu resipiscentia
(confiteri enim se peccatorem & non resipiscere
non est poenitentia) & quotidiana consolatio etc.

August:
Ex his ergo patet, quid hæc uox Pœnitentia significet, nempe præterita peccata plangere & ad misericordiam Dei confugere & conuerti, Quas partes diuus Augustinus in libro de spiritu & anima complectitur in hunc modum, cum sic inquit: Pœnitentia est uelociter resurgere, per cordis compunctionem, oris confessionem & operis sanctificationem, quæ definitio nominis pœnitentiæ corrupta est à Scholasticis Theologis, qui pro cordis compunctione posuerunt monstruosam attritionem, pro oris confessione confessionem auricularem, conscientiarum carnificinam cum impossibili peccatorum enumeratione, pro sanctificatione uero satisfactionem, ut homines pro peccatis suis ipsimet satisfacerent suis operibus & alijs impijs medijs, quod statim est omne Christi meritum, passionem, mortem, sanguinem, resurrectionem &c. abolere. Cum sanctus Augustinus non de satisfactione operum sit locutus, id est, de noua & sancta uita & nouis operibus, ueræ fidei fructibus qui comitantur ipsam cordis compunctionem, oris confessionem seu sui ipsius accusationem coram Deo. Comitantur inquam in homine per fidem & propter mediatorem Christum iustificatio.

*Buisse pena sui multa pro
admisso delicto.*

ficatio. Quod postremum August. uocat sanctificati-
onem & non satisfactionem operis.

Porro ne cauillentur sycophantæ hanc diu-
August. sententiam de pœnitentiâ cassantes, quod
in alijs locis mentionem satisfactionis faciat. Des-
finit enim in libro de Ecclesiasticis dogmatibus
cap. 54. Tom. 3. folio 205. satisfactionem pœnis-
tentia seu in pœnitentiâ esse causas peccatorum
excidere, Nec earû suggestionibus additum indul-
gere, Vide quantum distet hæc definitio à Papistica
satisfactione qua peccatori iniunguntur septem Psal-
mi pro peccato mortali commisso recitandi &c.
Sed tales consolatores, scilicet per satisfactionem
uel hic in purgatorio, non consolatores sed desola-
tores uocat August. Sentiamus igitur & loqua-
mur de pœnitentiâ uocabulo cum Ecclesia, quod
significet præterita peccata plangere per contriti-
onem, & ad Deum uere conuerti per fidem & ius-
tificationem, quam nouitas uitæ per dilectionem
& opera sanctificationis comitantur.

Tantum de Etymologia uocabuli pœnitentiæ
nunc ueniamus ad definitionem rei, uidelicet, qua-
lis conuersio sit pœnitentiæ.

DEFINITIO REI

C

Pœnitentiæ

Pœnitentia sine qua nec ab errore nec à peccatis transire quisquam potest, est ex misericordia Dei, Primum ad Legis prædicationem hominis peccatoris ab iniquitate & peccatis auersio, quæ consistit in uero cordis dolore ueraq; contritione cum erubescencia & lacrymis in conspectu Dei, cuius iram & iudicium timet & fugit: Deinde ad Euangelij prædicationem uera ad Deum conuersio per fidem, qua credit sibi gratis propter Christum mediatorem remitti peccata, qua etiam coram Deo iustificatur & saluatur. Postremo tam ad Legis quam Euangelij prædicationem uitæ renouatio & nouitas, qua noua obedientia ad gloriam Dei, proximi uero salutem & commoditatem, serio, & sine dolo inchoatur, simulq; statuitur, quod hæc obedientia placeat Deo propter eundem mediatorem. Hæc definitio pœnitentiæ longiuscula consistit ex suis causis & partibus.

Causa efficiens est misericordia, est donum & opus filij Dei & Spiritus Dei, qui uocali uerbo Legis adheret ad pœnitentiam in corde peccatoris non pertinacis nec prorsus refractarij cieat & confirmat, ut se peccatorem esse sentiat cum pungetur & contristetur, conuertatur & iustificetur, adeoq; per dilectionem boni aliquid operetur.

Quantum ad misericordiam attinet, Deus
ipsane

ipsam Decalogi legem pro sua misericordia dedit,
ut homines in ueram sui suorūq; peccatorum cog-
nitionem peruenirent, Ad huius Legis prædicatio-
nem, dat eis poenitentiam, ut legis ad Timo. 2. Ne
quando det illis Deus poenitentiam ad cognoscens-
dam ueritatem & resipiscant á Diaboli laqueis
&c. Item, Acto. 11. Et gentibus poenitentiam des-
dit Deus ad uitam. Est igitur donum seu opus
Dei non hominis fructifera poenitentia, nam in-
spirare eam potest, quandocunq; uult sua miseri-
cordia, & renumerare ex misericordia, quos dam-
nare potest ex iusticia præcedente uocali uerbo
&c. Roma. 2. Ad poenitentiam adducat Dei bon-
itas, patientia, longanimitas & benignitas.

Quod autem fiat donum Christi seorsim &
opus Spiritus sancti poenitentia, lege Act. 5. Hunc
Principem & salutarem Deus exaltauit dextra
sua, ad dandam poenitentiam Israel, in remissionem
peccatorum, & nos sumus Testes horum uerbo-
rum Spiritus, quem dedit Deus omnibus timentis-
bus se. Item, Luc. 24. Oportet prædicari poeniten-
tiam in nomine eius omnibus gentibus. Inde est
quod Petrus fleuit amare, quia Dominus Iesus con-
uersus respexit eum (et fleuit amare) Luc. 22.

Est igitur tota poenitentia cum suis partis-
bus, sicut DEI patris, ita Filij quoque & Spi-
ritus sancti donum & opus, ex mera miseri-

C ij

cordia

cordia & benignitate Dei, nec potest ullus homo
pœnitentiam agere nisi quem Deus illuminauerit
& gratuita sua misericordia conuerterit, ut Psal.
67. precatur: Deus misereatur nostri & c. tantum
de causa efficiente pœnitentiæ. Pendeat igitur
homo peccator, gratia Dei præueniente ex ore &
uerbo Dei, ex misericordia Dei, ex spiritu Dei,
gratoq; animo donum Dei suscipiat & Deum in se
operari sinat.

Fla: 66
Causa materialis in qua ceu subiectum Pœs
nitentiæ, est cor hominis peccatoris, iuxta illud,
Esaie 66. Ad quem respiciam nisi ad afflietum
& contritum spiritu trementemq; sermonem me-
um, quibus uerbis non obscure significat cor ip-
sum esse ueræ pœnitentiæ receptaculum in eo quod per
Legem humilietur & affligatur, ut homo peccas-
tor intelligat se peccatorem & in spiritu infirmum
esse, qua cogitatione cordis ad uerbum Legis re-
uerentia quadam contremiscit, Sic & Psal. 50. Sac-
rificia Deo spiritus contribulatus, cor contritum
& humiliatum non despicies.

ps: 50
Porro SPIRITVS contribulatus & cor
contritum est, quod sentit iram DEI, & ex-
pauescit agnita ira DEI rursus erigitur cons-
olatione & fide acquiescit agnoscens miseri-
cordiam propter Christum donatam. Quemads-
modum ibi petit Dauid, Cor mundum crea in me
Deus, uidelicet, ut rectè de te sentiat, agnoscens
iram

iram tuā & promissam misericordiā statuens uerē
se respici, exaudiri, iuuari, protegi & seruari.
Hic sensus timoris Dei, cor tuum meditabitur ti-
morem, Esa. 33. & fidei consolantis animum &
cor ipsum purificantis in homine peccatore belli-
gerante cum peccato & sanctificante Deo cor
contritum & humiliatum, est uerum poenitentiae
subiectum, sine dolo & hypocrisi, hoc est, quod
Iohel cap. 2. fieri iubet, cum inquit, Scindite cor-
da uestra & non uestimenta uestra. Quasi dicat,
quemadmodum cor uestrum quod est prauum &
inscrutabile, Iere. 17. & abominabile Domino,
Prouerb. 11. Suis cogitationibus intentum fuit
hactenus ad malum: Ita scindite per poenitentiam
illud, ut aperiatur & cognoscatur, hoc est, ut
quemadmodum antea fuit receptaculum malorum
cogitationum, delectationum appetituum opera-
tionum: Ita fiat nunc domicilium timoris Dei,
fidei, & motuum qui oriuntur a Spiritu sancto.
Scindere enim corda significat excutere prauos
motus & Satanae suggestiones, praestigias, cogitatio-
nes Epicureas & dubitationes, ut sit in corde tan-
dem locus ipsi poenitentiae, sed quia cor nostrum in
nostra potestate non est, nec idonei sumus cogitare
aliquid tanquā ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra
ex Deo est, recurrendum est ad causam efficientem
poenitentiae scilicet misericordiā Dei, Dei inquam qui
in nobis & uelle & efficere pro sua bona uoluntate

C 3 tate

tate operatur, ad Philip. 2. Coniungantur ergo hæc
causæ efficiens & materialis, hoc est, misericordi-
dia Dei & cor hominis peccatoris, ut si reprehens-
derit nos cor nostrum, maior sit DEVS corde
nostro 1. Iohan. 3. Beatus est igitur uir (ut in
Psalm. 84. Cuius auxilium est abs te D O M I N E,
& assensiones in corde suo, id est, Fœlis-
ces sunt illi homines quorum robur in te situm est
& in quorum cordibus semitæ tuæ sunt, seu qui ex
puro corde post te ambulant. Pendeat igitur cor
nostrum ex misericordia Dei quemadmodum in
omnibus, Ita & in uera pœnitentiâ, cuius princi-
palis causæ est misericordia Dei, Hactenus de causâ
materiali in qua ceu de subiecto pœnitentiæ.

Instrumentalis causæ pœnitentiæ, primum
est LEX ipsa diuina, arguens & damnans
hominem peccatorem. Deinde Euangelium eri-
gens & consolans eundem. Postremo Lex & Eu-
angelium simul, quibus informatur uita hominis
iustificati renouatione spiritus & inchoatur noua
obedientia.

Quantum ad Legem attinet sciendum est,
quod hæc uox interdum extenditur ut sit genus &
significet tam Euangelium quam Legem simul, ut
Exod. 13. Lex Domini semper sit in ore tuo, id
est, uerbum Dei. Moses enim hoc loco non solum
Catalogi præcepta, sed etiam promissiones diuinas

intela

intelligit, ut Psal. 1. Sed in Lege domini uoluntas
eius & meditatur Legem eius die ac nocte, & hic
Lex significat ipsum uerbum Dei in genere uidelicet,
uerbum Legis & promissionum. Interdum signi-
ficat per uerba Lex scriptura nunc peccatum, nunc
Euangelium &c. ut in 7. Cap. ad Roma. uideo
aliam Legem in mentibus meis repugnantem Legi
mentis meae. Hic primum significat Lex concupi-
scentiam carnis & ipsum peccatum, Deinde signifi-
cat & Decalogi Legem & Euangelium, quod
uocat Legem mentis suae, quia mens erecta fide
uult quidem obedire Legi Dei, sed à carne retra-
hitur per concupiscentiam, & mox Cap. 8. Lex
enim Spiritus uitae in Christo Iesu liberauit me à
Lege peccati & mortis, hic Lex in priori membro
significat Euangelium Christi: In altero peccatum
& damnationem. Interdum denique significat pro-
prie Legem Decalogi tantum, ut Esai. 2. De Sion
exibit Lex & uerbum Domini de Ierusalem.
Hic restringitur Lex ad speciem, & decalogum
concernit, quemadmodum & in his locis: Lex
iram operatur, ubi non est Lex, ibi nec prauari-
catio. Item Lex subintravit ut abundaret delictum,
Lex est uirtus peccati &c.

Itaque Legem definiendam esse sciamus, Lex
Dei est Doctrina à Deo tradita, qualem esse crea-
turam rationalem, quae uelle, quae facere & quae
omittere oporteat & postulans perfectam obedi-
entiam erga Deum, & pronuncians irasci Deum &

Deut. 6. punire eterno supplicio angelos & homines non
 prestantes perfectam obedientiam.
Leuit. 19. Hæc definitio sumpta est ex ipsa Lege, præ
 cipitur enim perfecta obedientia, cum dicitur, Dis
 liges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex to
 ta mente, ex tota anima tua, & proximum tuum
Exo. 20. sicut teipsum. Item non concupisces. Est itaq;
Roma. 7. hic ordo diuinitus institutus, Primum ut luceat
 Lex in creatura rationali & sit similis menti diui
 næ. Deinde quia uult Deus iustos & suos cultores
 esse perpetuos, promittit obedientibus præmia, &
Deut. 4. e contra uult contumaces destrui, sicut dicitur.
 Deus ignis consumens est, horrendas comminatio
 nes addit, quarum summa in his uerbis compre
 hensa est: Maledictus qui non permanet in omni
 bus sermonibus huius Legis nec eos opere perficit.
Deut. 27. ad Galat. 3. & Matth. 24. Discedite à
 me maledicti, in ignem æternum. Hæc Lex diui
 næ ab humanis Legibus in hunc modum discerni
 tur, Quod humane leges, frenant externa mem
 bra tantum: Sed Lex diuina, quia spiritalis est,
 Spiritum requirit, hoc est, uult mentem hominis
 uoluntatem, ipsum cor & externa membra con
 gruere, uidelicet, ut nostra corda uerè Dei domici
 lium esse possint. Cum autem Euangelium quoq;
 sit instrumentalis causa seu obiectum, circa quod
 uersatur pœnitentia, quantum ad alteram sui pars
 tem, uidelicet fidem attinet, Definiatur & illud in
 hunc modum. Euang.

Euange'ium est uox aeterni patris, filij & Spiritus sancti, commendata Prophetis, Apostolis & reliquis Ministris, quae nos uocat, mutat, iubet ut credamus placatum esse patrem intercessione Filij, & affirmat gratiam exuberare supra peccatum, modo desinamus ruere contra conscientiam. Et ut beneficium sit certum, promittit gratis propter filium Dei omnibus credentibus remissionem peccatorum, donationem Spiritus sancti & uitae aeternae.

Hic necessarium est tenere discrimen Legis & Euangelij, tametsi enim Lex & Euangelium in genere conueniunt. Nam utraq; doctrina à Deo tradita est: tamen maximum est discrimen, Differunt autem potissimum tribus modis.

Primo forma cognitionis & promissionum. I.
Nam Lex est doctrina nobis innata, & in animis nostris quasi insculpta, quam ratio multipliciter tenet: At Euangelium non est deprehensum humani ingenij sagacitate, sed per filium ex sinu aeterni patris prolatum, Ioan. 1. Deinde promissiones Legis sunt conditionales: Euangelica uero promissio est gratuita.

Secundo differunt effectu, Lex aut recte intelligitur, & hoc modo efficit pauores, quos nulla creatura sustinere potest sine consolatione Euangelij. II.

C. 5

angeliij

angelij, aut false intelligitur, ita gignit hypocrisis
& stultam persuasionem iusticie propter externam
disciplinam: Euangelium uero per fidem operatur
remissionem peccatorum iusticiam & uitam aternam.

III. Tertio, Lex & Euangelium differunt obie-
ctis. Lex proponenda est hominibus securis &
hypocritis, ut taxet prophanam securitatem &
superbis adimat arrogantiam Pharisaeicam: Econ-
tra Euangelium annunciandum est hominibus
consternatis, qui sentiunt onus peccati & ire
Dei & salutaria remedia opponenda.

Postremo subiungitur instrumentalis causa
noue uitae, seu noue obedientiae, uidelicet, Lex &
Euangelium simul. Lex quia continet decem praes-
cepta Dei, in quibus noua uita exerceatur, nempe
in operibus dilectionis erga Deum & proximum:
Euangelium uero, quia bona opera sunt fructus
Euangelij, Fidei & iustificationis. Nam iustus iuste
operatur, & Fides non est ociosa, sed efficax per
charitatem, hoc est, non est ociosa, ficta & ima-
gimaria fides, sed uera, quae sua sponte postquam
accepit Christum, profert fructus & opera chari-
tatis, adeoque declarat se per opera charitatis, ut, Esu-
riui, & dedistis mihi manducare, Sunt igitur in-
strumentales cause poenitentiae Lex & Euangelium,
Primum diuisim, deinde coniunctim in tribus parte-
ribus poenitentiae.

DE

DE CAUSA IMPULSIVA:

Hic connectenda est impulsiva causa, ad quam concurrunt peccatum, ira, & iudicium DEI. Admonitus enim homo peccator per Legem, sentit peccatum, iram & iudicium Dei, quibus annexæ sunt pœnæ corporales, & æternæ quæ simul coniuncta uoluuntur in corde peccatoris, & compellunt hominem ad ueram pœnitentiam agendam, & ut querat remedium & liberationem.

Porro peccatum cum aliud sit originale, aliud actuale, totam arborem seu (ut Paulus inquit) totum corpus peccati cum suis fructibus & membris complectendo, Necesse est ut definiatur peccatum originis primum, & deinde peccatum actuale.

Peccatum originis est caligo in mente hominis, auersio uoluntatis à Deo & contumacia cordis aduersus Deum. Caligo significat amissionem lucis in mente per Adæ lapsum, quæ lux fuerat hominibus indita in creatione. Cum enim prius haberent perfectam cognitionem Dei, & firmam assensionem in mente, post lapsum eam amiserunt, & secuta est caligo, quæ peperit magnas dubitationes de Deo. Cum prius haberent conuersionem ad Deum & uniuersalem obedientiam in uoluntate, mutata est in auersionem uoluntatis à Deo. Cum denique prius haberent cordis rectitudinem, id est, concordiam cum Lege Dei, conceperunt horribilem contumaciam in corde contra Legem Dei.

Hec

*peccatum
originis
1.*

Hæc mala secuta sunt lapsum Adæ propagatione carnali in nascentibus ex uirili semine, Qui propterea nati sunt rei & filij iræ, id est, dānati à Deo, nisi consecuti fuerint remissionem peccatorum. Tales enim gignuntur, qualis facta est massa Adæ & Eue post lapsum. Porro hic reatus quo nascentes rei sunt, & propter lapsum primorum parentum, & propter illos defectus & consummationem, quæ nunc simul nascitur, uocatur peccatum originis.

Actia

Peccatum actuale est aliquid cogitare, dicere & facere contra Legem Dei & contra propriam conscientiam. Sicut enim originale peccatum consistit in defectu & inclinatione contra Legem Dei, sic & actuale peccatum consistit in actione pugnante cum Lege Dei, qua actione Deum offendit homo peccator, & commeretur iram Dei ac æternas pœnas, nisi remissionem peccatorum consequatur. Et quemadmodum peccatum originis est carentia iusticiæ originalis, ita peccatum actuale carentia est iusticiæ bonæ conscientie, quam diuus Paulus, ad Tim. I. requirit, sic inquit. Finis præcepti est charitas ex puro corde, & bona conscientia & fide non ficta. Et I. Pet. 3. Conscientiam habentes bonam &c. Cogitationem in definitione peccati actualis, intellige omnes internas actiones, quæ pugnant cum præceptis Dei, uidelicet, ut sunt omnes uiciosi affectus

fectus ex originali malo erumpentes, ut dubitationes de providentia Dei, de comminationibus & promissionibus Dei, neglectio Dei, diffidentia de auxilio Dei, Errantes flammæ libidinum & aliarum cupiditatum, Dicere & facere uero significant omnes actiones exteriores uiciosas, uidelicet, ut sunt Blasphemia, periuria, oblocutiones, homicidia, Adulteria, furta, usuræ &c. Quæ mala tam interiora quam exteriora, tam affectata ignorantia, quam scienter commissa sunt peccata mortalia, quæ fidem excutiunt, Spiritum sanctum contristant, conscientiam labefactant in incredulitate, donec facta fuerit remissio, sicut & Paulus confessus est, dicens: Ignorans feci in incredulitate &c. ad Timoth. 1.

peccata mortalia

Nunc tandem ex harum specierum definitione colligatur generalis peccati definitio in hunc modum. Quod peccatum sit defectus, uel inclinatio, uel actio pugnans cum Lege Dei, quibus homo peccator offendit Deum & commeretur iram Dei & æternas pœnas, nisi sit facta remissio.

His igitur de peccato cognitis, ac bene persentis ac ponderatis impellitur homo peccator ad agendam pœnitentiam cum, uidelicet, reuelato peccato reueletur etiam ira & iudicium Dei de cœlo super omnem impietatem & iniusticiam hominis, ad Roma. 1. Porro quanquam ira Dei
aduers

aduersus peccatum, tanta est magnitudo, uidelicet,
ut intelligi nequeat, ne dum uerbis describi (sicut
enim Deus ignis consumens est, Deute. 4. & ira
Domini deuorat impios, ut stipulas Exod. 15.
Ita sensum iræ Dei nemo perferre potest) tamen
quia Deus ferre non potest peccati contemptum,
Gen. 6. nec ut corda sint ferrea, & sine dolore uult
in Ecclesia sua aliquo modo agnoscere iram suam
aduersus peccatum. Ideo reuelatur de cælo super
omnes, ideo minatur iram peccatoribus, ut Esa. 1.
Ve genti peccatrici &c. Imo non minae
tantum, sed certis etiam signis ostendit iram
suam, non enim diluuium, conflagratio Sodoma. &
submersio Pharaonis tantum, sed omnes calamitas
tes generis humani, mors, morbi, inopia, fames, cas-
des, bella, excidia, clades multiplices, & alia erum-
nae signa sunt iræ Dei, aduersus peccatum, & con-
uersiones poenitentiae, quibus de iudicio & ira Dei
admoneamur, scilicet, quod ueniat in filios diffi-
dentiae ad Ephesios, Cap. 5. & in filios incredus-
silitatis propter fornicationem, immundiciam, concu-
piscenciam malam, & auaritiam, ad Col. 3. et Psal.
33. propter iniquitatem corripis homines, uideli-
cet, ut timeant iram & indignationem tuam, resis-
piscant atq; eam deprecantur, ut extant formulæ
deprecationis iræ Dei passim in Mose, Prophetis et
Psalmis, ut Exo. 32. Ira tua quiescat, esto placabilis
super nequitiam populi tui, Esa 64. Ne irascaris
Domine

Domine, etiam nec ultra memineris iniquitatis.
Ecce respice populus tuus omnes nos. Iere. 16. Cora-
ripe me Domine, ueruntamen in iudicio, non in
furore tuo, ne ad nihilum redigas me &c. & Aba-
3. Iratus cum fueris misericordiae recordaberis, &
in Psal. Domine ne in furore tuo arguas me.

Haec deprecationes & similes ostendunt, reuera
magnam esse iram Dei aduersus peccatum, contra
securitatem illorum, qui non sentiunt se Lege ac-
cusari, nec expauescunt, nec sentiunt iram Dei, nec
cogitant, quanta res sit, ira Dei, Cum tamen poena
primi lapsus, cum tantae calamitates totius gene-
ris humani, denique cum Christi intercessio & mors
nos quotidie admoncant, de magnitudine irae Dei.

Nos igitur cum sciamus iram & indignatio-
nem Dei rependi ijs, qui sunt contentiosi & qui
conuicti non acquiescunt ueritati, credunt autem
iniquitati, ad Roma. 2. Christum & ante ipsum
Baptistam contionantem, Poenitentiam agite, di-
ligenter audiamus, ut uidelicet, ab ira uentura
Christus nos eripiat, & cum Esaia dicamus: Ira-
tus quidem mihi es Domine, sed conuersus est fur-
or tuus, & consolatus es me Esa. 12.

DE IUDICIO DEI

Huc

Huc etiam pertinet iudicium Dei, in quo horrenda ira Dei aduersus peccatum ostenditur omnibus temporibus, quod semper sonat & sentitur in Ecclesia magis quam in reliquo mundo. Estq; immutabile iudicium opprimens aeterna ira omnes qui per agnitionem filij Dei non liberantur Ioan. 8. Quare necesse est, ut & hoc Dei iudicium, & hisce temporibus fideliter proponatur, praedicetur ac sentiatur, ut peccatum uel hoc etiam modo agnoscatur, & peccator ad poenitentiam agendam compellatur.

Huc etiam maledictiones omnes, Item mors corporalis, & aeterna Diaboli tyrannis, infernus, damnatio, & poena perpetuae damnatorum referantur, de quibus singulis multum dicere nimis prolixum foret, nec proposito nostro responderet, Maledictiones uide Deut. 27. & 28. Mortis originem uide Genesis 3. Per transgressionem diuini praeccepti, quod est Gene. 2. Quacumq; die ex ea, scilicet arbore scientiae boni & mali comederis morte morieris, id est, certissime morte morieris. Adam uero comedit tamen ex arbore prohibita, Similiter & Eua, Satanae contra Dei mandatum obediens, unde & Sapientiae 2. scribitur: Ex inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum
2. Reg. 22 & ad Roma. 5. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: Sic in omnes homines Mors pertransit, eoque
omnes

omnes peccauerunt, Item regnavit mors ab Adam
&c. Hinc dolores mortis oriuntur in corde pecca-
toris, ut Psalm. 116. Dolores mortis circumdederunt
me, pericula inferni inuenerunt me. Tales
querelæ nobis in scriptis Prophetis & Apostoli-
cis traditæ, nos quotidie commonefaciant de iisdem
doloribus, ut ad ueram pœnitentiam confugiamus.

DE DIABOLO.

Idem faciant cogitationes de tyrannide Dia-
boli, qui incommutabili odio semper inuidet Deo
& homini, qui contraria suadet uerbo Domini,
qui deniq; calcaneo Christi, & piorum omnium
insidiatur, Gene. 3. Is est tentator primum, dein-
de & accusator noster, Matth. 4. Is Homicida
erat ab initio, & in ueritate non stetit, mendax &
mendacij pater, is stat à dextris Impij, Is cogita-
tiones malas homini suggerit & immittit, ut
in cor Iudæ, ut traderet Iesum Iudæis, Et sicut au-
tor est peccati: Ita peccat & ipse quoq; ab initio,
1. Iohan. 3. uocatus propterea Diabolus, Satanas,
Draco, serpens antiquus, qui seducit uniuersum or-
bem, cui propterea nullum demus locum, ut Pau-
lus nos monet ad Ephes. 4, sed ei tanquam Leoni
rugienti circumuenti & quærenti quem deuoret,
fide resistamus, ut Petrus nos hortatur, 1. Pet. 5.
tunc fugiet à nobis, Iaco. 4. Quanquam autem

D

Prims

princeps mundi sit, & Deus huius seculi, adeoq; mortis imperium habens, ad Ebre. 2. tamen cum Christus Eum sua morte destruxerit, caput ipsius contriuerit, & in hoc apparuerit, ut ipsius opera dissolueret, 1. Ioha. 3. cumq; etiam sanguine agni & uerbo testimonij, id est, Euangelio Christi uincatur à fratribus, qui non dilexerunt animas suas ad mortem, id est, martyrio coronari non recusauerunt Nobis quoq; hic ulterius non sit formidabilis, sed ueram in conspectu Dei & non hypocriticam poenitentiam agamus.

DE INFERNNO.

Similiter & infernus esse debet nobis cordi, qui dilatat animam suam, id est, uentrem suum & receptaculum suum, & aperit os suum absq; ulla intermissione ut eo descendant fortes eius populus eius, & sublimes gloriosique eius ad ipsum Esa. 5. Abacuc 2. quo quicumq; descenderit non reuertetur ultra in domum suam, nec cognoscet eum amplius locus eius, Iob 7. ideo protegi se ab inferno Iob petit, Iob 14. Idem & nos petamus donec pertranseat furor Dei, Donec mors & Diabolus adeoq; infernus ipse missi fuerint in stagnum ignis ardentis, speremusq; quod inferorum potestates non praeualituri sint fidei Christianorum. Ioh. 10. & Matth. 16.

Postremo

Postremo cogitatio de damnatione & poena
damnatorum, nos per gratiam Dei commouere
debet ad ueram conuersionem. Sunt autem huius
modi cogitationes, primum quod ex nobis ipsis
damnati sumus, & per nos ipsos à damnatione non
liberemur, sed ex gratia Dei, sicut Oseas inquit. Per
ditio tua ex te est. o Israel, sed in me auxilium tu-
um. Deus enim non letatur perditione uiuorum
Sapi. 1. Deinde quod damnationi, quæ æterna est
ac sempiterna, nullum malum comparari possit.
Quid inquit Christus prodest homini, si uniuersum
mundum lucretur, & animæ suæ detrimentum pa-
tiatur, id est, à Deo bonisq; diuinis, cœlestibus &
æternis, in æternum priuetur ac separetur. Nam
etsi damnatorum est perpetuus cruciatus & sempi-
ternus horror, afflictionesq; & poenæ, ut diuersæ,
ita nunquam finiendæ, tamen uel hæc una est ma-
xima poena damnatorum & uermis qui non mori-
tur, sed perpetuo conscientiam mordet, uidelicet,
carere fruitione & conspectu diuinæ fœlicitatis, ut
damnatio sit quedam æterna priuatio diuini con-
spectus frustratio mortis & sanguinis Christi, qui
perdit & amittit filios damnationis sicut perdidit
Iudam proditorem, qui periit cum esset filius per-
ditionis Ioh 17. & 18. In summa damnatio est hor-
ribilis reiectio, reprobatio & separatio à Deo, nec
non à societate omnium sanctorum angelorum et
hominum ab æterna uita & gaudijs æternis &

Osee 13.

Matt. 10.

Damnatio

proiectio contemptissima & ignominiosissima, per
Matt. 25. hanc diuinam extremi iudicis uocem, *Ite Maledicti
in ignem eternum, ut & Ioha. inquit, Apoc. 19.
Pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphu-
re, quod est, mors secunda.*

Roma. 5. Postremo, cum adhuc spes non contemnen-
da, quæ non confundit hominem peccatorem, sit
reliqua, scilicet, quod à damnatione sola fide, quæ
filium Dei apprehendit liberemur. *Iohan: 8. Si Fi-
lius uos liberauerit, uere liberi estis &c. Nulla
nunc condemnatio his, qui insiti sunt Christo Iesu,
transugiamus ad fidem, quæ est uictoria nostra,*

Roma. 5. *quæ uincit mundum, Diabolum, infernum &
damnationem, atq; sinamus nos à Deo iudicari &
corripi, ne cum hoc mundo damnemur. Imo nos
ipsos potius diiudicemus, id est, agnoscamus pec-
cata nostra, uitamq; nostram in melius mutemus,
ac nos emendemus per Dei gratiam præueniens
tem.*

*Ideo autem omnia mala, Legis promulgatio-
ne, & prædicatione nobis reuelantur, scilicet, pec-
catum, ira Dei, iudicium Dei, mors eterna,
calamitates, & miserie omnes, Diaboli seuitia &
crudelitas infernalis, ignis & damnatio, ut huius
totius lernæ malorum cogitationibus perterrefacti
conuertamur ad Deum, & ueram agamus poeni-
tentiam, ut per eam ab omnibus hisce malis corpo-
ralibus & eternis liberemur.*

Tantum

Tantum de causa impulsiva poenitentiae, qua
videlicet, & Deus ad misericordiam ac ad dandam
commiseratione poenitentiam, & homo peccator,
ad poenitentiam agendam perueniente gratia como
moueantur & adigantur.

DE FORMALI CAUSA.

Formalis causa poenitentiae, est ipsa pecca
toris ad Deum conuersio, quae pendet ex efficiente
causa, nempe, misericordia Dei, operatione Dei,
dono Dei &c. ut supra dictum est, & ut Ieremias
inquit, Cap. 31. Conuerte me Domine & conuer
tar, quia tu es Dominus Deus meus. Et paulo
post in eodem capite. Conuertisti me & postea egi
poenitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi
femur meum, id est, statim cepi agnoscere me pec
catorem esse, & per fidem consecutus remissionem
peccatorum loetari & gaudere coepi.

Hoc obtento sequuntur egregiae Propheta
rum & Apostolorum in Scripturis sacris adhortatio
nes ad ueram conuersionem, ne Dei conuersionem ad
nos fugiamus & contemnamus. ut Za. 1. Conuertimini
ad me, & ego conuertar ad uos, Hic promittit
suam conuersionem ad nos, ut & nos ad ipsum con
uertamur. Et Ier. 3. Conuertam te, si te conuerteris,
id est, si non respues meam operam & opera
tionem,

tionem si permittis te conuerti, si gratia mea prae-
uentus, uel digitum porrexeris (ut Taulerus in-
quit) Ego totam manum tibi porrigam, Et si curs-
res, ego praecurram mea misericordia meo auxilio
&c. mea liberatione, ut non sit uolentis neq; curs-
rentis, sed miserentis Dei, uel eligi, uel ad Deum
conuerti, Roma. 9. Ideo praecantur quoq; Prophe-
tae Deum, ut ipse tam nos conuertat ad se, quam
ut ipse ad nos conuertatur ut Psal. 35: Conuerte
nos Domine Deus salutaris noster & auerte iram
tuam a nobis. Et Esaias 63. Cap. Conuertere o De-
us Israel, propter seruos tuos, tribus hereditatis
tuae, Propter seruos inquit, ut admoneat Deum
pacti sui, nec non electionis ac promissionum suas-
rum.

Sed queras unde conuertar ad Deum? Res-
pondet Ieremias Cap. 35. & 33. Conuertimini
unusquisq; a uia sua pessima. Et Esa. Cap. 31. Con-
uertimini filij Israel, sicut in profundum recessera-
tis. Et Zacha. 1. Conuertimini de uijs uestris ma-
lis & de cogitationibus uestris pessimis. Sic con-
uersi sunt Thessalonicenses a cultu ad fidem Chri-
sti, ad Thessa. 1. Sic Dauid, Manasses & alij con-
uersi sunt, unusquisq; a uia sua pessima.

Porro uia pessima significat primo caliginem men-
tis, auersionem uoluntatis a Deo & contumaciam
cordis aduersus Deum ex originali peccato. De-
inde cogitationes, dicta & facta, contra Legem
Dei

Dei & contra conscientiam, itidem ex originali peccato. Conuerti uero significat ab his malis per contritionem & displicentiam á tergo relictis transire seu transfugere per fidem ad misericordiam Dei propter mediatorem Christum, & pro caligine lucem & illuminationem, pro uoluntate mala, bonam, pro contumacia ueram obedientiam apprehendere & amplecti, in tantum ut omnes cogitationes, dicta & facta, fiant non contra sed secundum Legem Dei, & secundum conscientiam uerbo Legis & Euangelij recte institutam.

Id uult Propheta Iohel Cap. 2. cum inquit. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio fletu & lamentatione & scindite cor uestrum & non uestimenta uestra, & conuertimini ad Dominum Deum uestrum, quia beneficus est, propensus ad misericordiam, Longanimis & multae bonitatis, & qui poenitentia ducitur super malo. Quis scit si conuertatur ac poeniteat & relinquat post se benedictionem.

Hic exigit Deus ipse ueram hominis peccatoris conuersionem, quae careat omni hypocrisi, quod uidelicet non sit in spiritu eius dolus, qualem Psalmo 78. describit in hunc modum. Cum occideret eos, quarebant eum & reuertebantur ad eum ualde diluculo. Item, Ore adorauerunt eum,

cor autem eorum non erat rectum coram eo, nec fideliter perstiterunt id est, pacto eius, uita enim hominis peccatoris, nihil aliud est, quam perpetua auersio a Deo, qui tamen se ad nos conuertit per uerbum suum. Nam rebelles & inobsequentes contra Deum sumus, atq; ei terga nostra obuertimus, in hypocrisi agentes, & omnem interim peccandi occasionem pro nostra contumacia quaerentes. Ipse uero nihilominus ad nos fugientes & aliud agentes clamat: Conuertimini ad me, hoc est, nolite mihi obuertere tergum, cum loquor ad uos, auscultate mihi, idq; ex toto corde uestro, ne aut sit simulata conuersio, aut non integra. Vult enim Deus totum cor & totum hominem, ut incipiat sibi displicere & odisse peccatum. Ideo signa uerae conuersionis addit, cum inquit, In ieiunio, in fletu & in in luctu. Nam hoc est cor scindi, & haec est prima pars poenitentiae, quam prophetae tradunt.

Deinde concipiat fiduciam & spem misericordiae Dei, & credat Deum gratis propter promissum semen propitium fore, sicut hic proponit misericordiam & clementiam Dei per exaggerationem. Haec est secunda pars poenitentiae.

Postremo subiungat nouitatem uitae, uidelicet, ut corrigat id quod uitiosum est, & cum diuina lege pugnat.

Nbs

Nos igitur inchoemus per Dei gratiam conuersionem ipsam dolore cordis, non tantum de poenana, sed etiam & multo magis de peccato. Deinde continuemus eam certa fiducia & spe misericordiae Dei, quam absoluemus tandem & uehementi peccatio odio et constanti uitae emendatione. Tantum de causa formali poenitentiae.

CAUSA FINALIS.

Causa finalis poenitentiae, una principalis & ultima est gloria Dei. Deinde & alij intermedij fines concurrunt ad hunc ultimum finem, ut liberatio à peccato. Acto. 3. Poeniteat uos igitur & conuertimini, ut deleantur peccata uestra cum uenerint tempora refrigerij &c. ab ira & iudicio Dei, ad Roma. 2. Iuxta duritiam tuam & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die irae & reuelationis iusti iudicij Dei à morte, Diabolo inferno & damnatione, Luc. 13. Nisi poenitentiam egeritis &c. & 2. ad Timoth. 2. ut resipiscant à Diaboli laqueis, quibus tenentur captiui &c. Item donatio uitae & salutis aeternae. Deus .n. elegit sibi coetum seu Ecclesiam ex qua glorificaretur & laudaretur in aeternum, Iuxta illud, in Psalm. 149. Laus eius in Ecclesia sanctorum, & non moriar sed uiuam & narrabo opera Dei, quem coetum transgressione primorum parentum, sub peccato uenundatum ne periret, & ne gloria Dei

sic euanesceret per poenitentiam euocauit, & instituit statim in Paradiso ministerium predicandæ poenitentiae, deditq; promissionem de uenturo liberatore qua recepti sunt primi parentes & Electorum numerus ac coetus restitutus est ad uitam æternam, ut daret gloriam Deo.

Coniunguntur ergo gloria DEI & uita æterna, ut simul sint causæ finales poenitentiae, uidelicet ut poenitentiam agamus in hunc finem, ut consequamur uitam æternam, & in uita æterna glorificemus Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi in æternum, ut Ezech. 18. Visuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Hic uitam æternam finalem poenitentiae causam ponit, uerum cum inquit, apud Esaiam Cap. 42. & 48. Gloriam meam alteri non dabo, poenitentiae finem ultimum esse gloriam Dei demonstrat.

Porro gloria Dei est, ut ab electis suis agnoscatur, inuocetur & predicetur, quod sit æternus, omnipotens, uerax, iustus, bonus, misericors &c. ut etiam filius Dei cognoscatur, inuocetur ac predicetur, is esse, qui in hoc apparuit, ut destrueret seu solueret opera Diaboli, hæc est inquit Christus ipse uita æterna, ut cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Et quemadmodum Christus in oratione sua cupit à patre clarificari,

ficari, ut ipse patrem uicissim clarificet: Ita requirit etiam Deus ab electis suis ueram poenitentiam, ut ipsi uicissim in aeterna uita glorificent Deum, & uideant filij claritatem, ut ibi Christus orat, Pater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi.

Quicumq; ergo non respiciunt hos duos fines (uitam aeternam & gloriam Dei) siue Epicurei, siue Hypocritae, ueram poenitentiam agere non possunt, quia gloriam propriam à se inuicem accipiunt. Ioh. 5. & 7. & gloriam hominum magis diligunt quam gloriam Dei, Iohan. 12.

Nos igitur deposita omni securitate & hypocrisi, duos hos fines intueamur in agenda poenitentia, uidelicet uitam aeternam, cum Deus ad uitam dederit poenitentiam, Acto. 11. & gloriam Dei, cum Deus elegerit nos ad suam gloriam sempiternam, ad Ephes. 1.

Tantum de causa finali poenitentiae, & haecenus de causis poenitentiae, nunc ipsas partes per se consideremus, quae sunt, Contritio, fides & nouitas uitae.

DE CONTRITIONE.

Contritio prima poenitentiae pars ad Legis praedicationem ex misericordia Dei proueniens, est in toto hominis peccatoris corde, pavor conscientiae agnoscentis

*Duo fines
uitae aeternae
& gloriae Dei.*

in iram Dei aduersus peccata & dolentis propter peccatum, ut Paulus inquit. Contristati estis ad poenitentiam 2. ad Cor. 7. id est, uero dolore affecti estis agnita ira Dei.

Consistit itaq; contritio, primum in agnitione peccati seu peccatorum, uidelicet, ut uere sentiat, agnoscat & confiteatur non seipsum tantum esse peccatorem, sed omnes homines declinasse & inutiles factos esse, omnes homines esse peccatores & carere gloria Dei, omnes homines in peccatis conceptos & natos esse, Psalmo quinquagesimo (Omnes declinauerunt Psalmo 14.) ut qui dicat se non habere peccatum mendacem faciat Deum. 1. Iohan. 1. Qui conclusit omnia sub peccato. Roma. 11. Imo totum cor hominis esse prauum, Iere. 17. & cogitationes in malum pronas ab adolescentia, Gene. 6. Ita ut nemo sit bonus nisi solus Deus Luce 18. ut Christus inquit, Vos cum sitis mali &c. Lu. 11. Deinde consistit etiam Contritio in agnitione irae & iudicij Dei mortisq; eterne propter peccatum, uidelicet, ut agnoscamus nos nasci filios irae Dei, Ephes. 2. Deumq; nostris peccatis irasci, quod non tantum in ipsis maledictionibus Legis, ut maledictus omnis &c. Item maledicti qui declinant a mandatis tuis, Psalm. 119. sed etiam in exemplis, ut diluuius, conflagratione Sodome, submersione Pharaonis, manifestum est.

Postremo,

Postremo, consistit ipsa contritio in uera peccatorum confessione, ueraq; iuxta Decalogi praecepta cordis examinatione & libera protestatione de quotidiana mandatorum Dei transgressione, cum lacrymis & singultibus, ut Petrus fleuit amarè, Et Christus ipse, flete super uos ipsas, cumq; his tetrīs cogitationibus de peccati tam originalis quam actualis enormitate, caligine mentis auersione à Deo & contumacia aduersus Deum, adeoq; internis & externis actionibus malis & cum Lege Dei pugnantibus. Item de ira & iudicio Dei, quibus comites sunt, omnes Legis maledictiones, afflictiones & calamitates, quæ sunt pœnæ peccatorum. Sequuntur & aliæ tristes cogitationes de morte æterna, de carnifice Diabolo, de inferno dilatante os suum, de damnatione, quæ omnia concurrunt in uera contritione seu in uero pauore conscientie, priusquam cor ipsum penitus scindatur & homo peccator ad Deum conuertatur.

Huc omnes uitiosi affectus, huc omnes actiones impie, desideria carnis omnia, cogitationes, delectationes, appetitus consensus & operationes mali, huc etiam consuetudo peccandi pertinacia & defensio peccati. Huc tandem uerus dolor mortis & inferni de diffidentia misericordie Dei & desperatione, nec non æterna damnatione referenda sunt, & in corde peccatoris, ut magni montes
CUMMIO

cumulanda, donec uere serio & sine dolo peccator
suam infirmitatem deplorauerit, seipsum accusa-
uerit & se coram Deo reum damnationis procla-
mauerit, cum proposito repugnandi prauis motibus
& uiciosis affectibus in posterum, ac reuocandi
animum ad artem uitandi peccatum.

Hoc enim modo scinditur cor hominis, quemad-
modum aratro terra scinditur & ad accipiendum
semen adaptatur, utq; saepe uenientem ad se imbrem
bibat & germinet herbam oportunam illis à qui-
bus colitur, accipiens benedictionem à Deo, ne pro-
ferat ulterius spinas & tribulos, ut solet reproba et
maledictioni obnoxia terra, cuius finis ad combusti-
onem &c. Ita cor hominis peccatoris, aratro Legis
proscindi, tribulari & conteri serio oportet, ut
ad accipiendum Euangelij semen & gratiae diuinae
pluuiam adaptetur ac praeparetur, ut quemadmo-
dum imber aut nix de Coelo descendit & irrigat
terram & gignere & germinare eam facit, ut det
serenti semen & panem ad edendum. Esa. 55:

Ita uerbum Euangelij, Deus bona uoluntate è
coelo, tanquam pluuiam effundit, suamq; heredita-
tem, quae est in arida terra recreabit & recreata
protinus germinabit & fructum faciet, Psalm. 68.
Item anteibit iusticia faciem ipsius & gloria Do-
mini colligit eam, inuocabit & Dominus exaudiet
&c. Esa. 58.

Est

Est igitur poenitentia primum in hac parte sci-
licet contritione perpetuum opus & magna moles
nihil ocij relinquens peccatori sentienti & agnos-
centi sua peccata Nam iudicialiter proceditur in hac
parte, non secus atq; cum furibus & latronibus in
foro iudicali proceditur. Fur peccatis iudicem of-
fendit. Iudex offensus irascitur, iratus pronunciat
sententiam & iudicium. Fur iudicatus traditur car-
nifici, Carnifex furem in patibulo suspēdit, suspen-
sus mortificatur, excarnificatur, Idem cogitandum
est in conspectu Dei supremi iudicis de peccato, de
ira et iudicio Dei, de carnifice Diabolo, de inferno,
morte et damnatione, donec facta fuerit remissio.

DE FIDE.

Sicut Lex in prima parte poenitentiae cogna-
tio est peccati (Roma. 3. & reuelat iram & iudis-
cium Dei, Roma. 1. arguit, damnat &c. Ita sta-
tuendum est è diuerso de Euangelio, uidelicet quod
sit cognitio misericordiae Dei, quod reuelat conso-
lationē & auxiliū Dei contra iram indignationem
& iudiciū Dei et proponat in secunda parte poeni-
tentiae merita & beneficia Christi, Item patris
beneficia, quae fides apprehendit.

Est autem fides primum noticia in mente, qua
assentimur diuinis promissionibus, et deinde fiducia
in uoluntate, acquiescens in proposito mediatore &
propter

propter eum accipiens remissionem peccatorum & eterne beatitudinis societatem.

Hic sunt duo membra, scilicet noticia & fiducia quæ semper coniuncta esse debent. Fides enim non tantum est noticia promissionum Dei, quam Historicam fidem uocant, qualis est in Diabolo & impijs, sed etiam certa fiducia, qua expectat à Deo consolationem & auxilium, & apprehendit misericordiam Dei exuberantem super peccatum atq; in filij meritis acquiescit.

DE MERITIS FILII.

Porro merita Filij, quæ fides apprehendit, & in quibus acquiescit suauiter, superatis doloribus mortis & inferni, sunt seorsim beneficia redemptionis, ut totus Christi transitus à patre in mundum & è mundo rursum ad patrem, ut conceptio, natiuitas, prædicatio, miracula, passio, sanguis, mors, Resurrectio & Ascensio Christi. Nam totus Christus Deus & homo salus nostra est.

Ita & fide iustificari Hominem peccatorem idem sit quod iustificari diuinitate & humanitate Christi. Item obedientia meritis & impletione Legis Christi, hoc est, quod ipse Legem impleuit. Item perfectione Christi, uulneribus sanguine, morte,

morte, resurrectione & transitu Christi ad patrem, In summa fide iustificari est eterna redemptione Christi officio Christi &c. iustificari, Propterea quod haec omnia fide apprehenduntur et non excluduntur a iustificatione quae fit coram Deo, per particulam sola fide seu gratis, sicut nostra merita uirtutes opera &c. excluduntur. Imo fides etiam a spe charitate & omnibus uirtutibus differt in hoc, quod ipsa sola apprehendit merita filij Dei, quodq; sola acquiescit in his & similibus scripturae sententijs de filio Dei.

Gene. 3. Ipsam semen mulieris &c.

Gene. 15. In semine tuo &c.

Deute. 18. Prophetam suscitabo uobis &c.

Esa. 53. Propter peccata populi mei percussus cum.

Matth. 3. & 17. Hic est Filius meus dilectus &c.

Iohan. 1. Ecce agnus Dei &c.

Acto. 10. Omnes Prophetae &c.

Acto. 4. Non est aliud nomen &c. Non est in alio quoq; salus &c.

1. Timoth. 1. IESVS Christus uenit in mundum &c.

¶

Ephes:

Ephes. 1. In Christo Iesu habemus redempti-
onem &c.

Filioli, Si quis peccauit &c. 1. Iohan. 1.

Apocal. 1. Christus dilexit nos &c.

Sic & in sententijs ex ore ipsius Christi pro-
nunciatis, acquiescit Fides, ut, Venite ad me om-
nes, Matth. 11. Ego sum uia ueritas &c. Ego sum
panis uitæ &c. Iohan. 16. Qui credit in me, ha-
bet uitam æternam. Iohan. 16. Amen Amen, dico
uobis, Quicquid petieritis Patrem &c.. Huc tota
Christi concio in Cœna pariter & oratio Christi,
cum gratiarum actione Christi, cumq; toto Eu-
angelio Christi referenda sunt.

DE BENEFICIIS DEI Patris.

Deinde Fides nostra, non tantum filij merita
sed etiam Dei patris beneficia comprehendit, quæ
omnia sub uocabulo misericordie & charitatis
comprehenduntur. Misericordia autem Dei, super
omnia opera eius, & Deus cõmendauit charitatem
suam ergo nos, Roma. 5. Charitas Dei &c.

Porro beneficia Dei patris, in summa sunt
hæc, uidelicet, propositum, consiliu, beneplaci-
tum, uoluntas & præscientia Dei, de nostri electi-
one, prædestinatione & creatione. Mox promissio-
nes

siones Dei benedictiones, miracula, promulgatio
Legis, Prophetarum oracula, Psalmorum concen-
tus, & tandem Euangelij reuelatio per Filium seu
redemptionem quæ est in Christo Iesu.

Hæc et similia Dei patris beneficia, nobis
ante initium & ab initio mundi exhibita fide ap-
prehenduntur, ut Fides in his & similibus de Deo
patre præclaris sententijs acquiescit, ut gratia Dei
exuberet super peccatum.

Ephe. 2. Gratia Dei saluati estis.

Tit. 3. Item non ex operibus quæ fecimus
nos.

Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum &c.

Esa. 43. Item in uocibus Dei patris. Ego,
Ego sum Dominus Deus tuus.

Psal. 35. Salus tua ego sum &c.

Esa. 43. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo
iniquitates tuas &c.

Esa. 44: Deleo ut nubem iniquitates tuas
&c.

Ezech. 18. Viuo ego dicit Dominus, nolo
mortem peccatoris.

Esa. 41, Seruus meus es tu.

E 2

DB

DE BENEFICIIS SPIRITUS sancti.

Beneficia quoque Spiritus sancti, quae sub uocabulo sanctificationis comprehenduntur, Fides apprehendit, ut sunt iusticia, pax, Baptismus, Coena Domini, Absolutio, congregatio Ecclesiae, Resurrectio mortuorum, uita aeterna, Glorificatio, uictoria, hereditas, perfectio, salus et gaudium in uita aeterna ad gloriam DEI sempiternam et similia, quae sunt in Prophetis et Apostolicis a Spiritu sancto dictata, quibus apprehensis acquiescit etiam Fides in sententijs Scripturae, quae sunt de Spiritu sancto patefactae, ut Spiritus Domini ferebatur per aquas. Spiritus meus, qui est in te, et uerba mea quae posui in ore tuo etc. Esai. 59. Verba quae misit DOMINVS exercituum in Spiritu sancto, per manum Prophetarum. Zach. 7. Iohel. 2. Effundam de Spiritu meo etc.

Gene. 1.

Zach. 12.

Acto. 2. Effundam super Iudam et Ierusalem, Spiritum gratiae et precum.

Iohan. 14. Ego rogabo patrem et alium Paracletum dabit uobis.

Iohan. 16. Cum uenerit Paracletus.

2. Cor. 1. Dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

Gala. 4. Misit Deus Spiritum filij sui in corda uestra.

Item

Item sanctæ Trinitatis beneficia Fides apprehendit, iuxta Symbolum nostrum & doloribus contritionis depositis in sententijs & uocibus diuinis acquiescit.

DE IUSTIFICATIONE.

Iustificamur ergo gratis ut Paulus inquit, per gratiam Dei, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per Fidem in sanguine ipsius &c. Roma. 3.

Particula GRATIS, excludit Legem & opera Legis, excludit etiam omnia opera, merita & uirtutes omnium hominum, non ut non necessario comittentur Fidem, opera bona, tanquam fructus arborem, sed ut non iustificent nos in conspectu Dei.

Particula hæc per gratiam Dei comprehendit omnia beneficia Dei, & Spiritus sancti, sicut particula per redemptionem complectitur omnia beneficia Christi, qui sanctæ Trinitatis operibus ac beneficijs ut seorsim Christi redemptoris nostri meritis principaliter Iustificamur, scilicet, propter illam dignitatem fidei, qua tanquam organo & instrumento quo diuina beneficia apprehenduntur iustificamur coram Deo.

Christum proponi propitiatorium à Deo significat Deum fore nobis propitium patrem propter Christum redemptorem & mediatorem.

E 3

DE

DE IUSTICIA:

Ex his sequitur iusticiam ipsam, qua homo peccator coram Deo iustificatur, significare remissionem peccatorum, imputationem iusticiae & donationem uitae aeternae, Roma. 6. Gratia Dei uita aeterna, per Iesum Christum Dominum nostrum. Et Cap. 5. Gratia regnat per iusticiam in uitam aeternam per Iesum Christum, sic & Deus ipse iustus est & iustificans eum qui ex fide est IESUS Christi, Roma. 3.

Porro quod sola fides ad iustificationem coram Deo necessario requiratur, Ostendunt haec & similes sententiae, Sine Fide impossibile est placere Deo. Hebre. 11. Item, Rom: 14. Omne quod non est ex Fide, peccatum est. Item qui credit in Filium, habet uitam aeternam, qui uero non credit manet ira Dei super eum. Iohan. 3. Item, Qui non crediderit condemnabitur. Marci ultimo.

Ideo Christus ipse commendat & magnificat Fidem, ut Matth: 15. O Mulier magna est Fides tua, fiat tibi sicut uis. Item Luc. 7. Fides tua te saluam fecit. Et ediuerso nihil aequè suis Discipulis exprobrat atque incredulitatem. Marci ultimo, & alijs multis locis. Sicut enim uestes nostrae tegunt peccata nostra coram hominibus, ne nostra erubescencia & turpitudine reuelentur: Ita iusticia Christi Fide apprehensa tegit peccata nostra coram Deo, non ut lateant & quasi in foribus dormiant ad reuelans

uelandum. Gene. 4. sed ut sint in perpetua obliuio-
ne coram Deo, uidelicet, ut eorum non recordetur.
Esa. 43. Ego ego sum, qui deleo iniquitates &c.
& 61. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit
anima mea in Deo meo, quia induit me uestimento
salutis, & tunica iusticie circumdedit me. Ipse erit
sicut sponsus in Sacerdotali ornatu, & ut sponsa
ornata monilibus suis, scilicet erit Ecclesia.

Hic affirmat opus Dei & ingens benefici-
um esse hanc reconciliationem, imputationem iusti-
cie, & donationem salutis. Vestit me, inquit, me
uestimento iusticie in hac uita imputatione, cum
nos quasi inuoluti uulneribus filij Dei tegamur ip-
sius iusticia. Hic sponsus noster Christus, qui non
uenit uocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam
amplectitur nos credentes & Sacerdotis officio
fungitur, etiamnum hodie pro nobis intercedens
& conseruans Euangelij ministerium, & colligens
& defendens aeternam Ecclesiam, adstat & Eccle-
siae ornata, ut sponsa (Psal. 45. Eructauit cor me-
um &c. Hozeæ 4. & Psal. 110. Dixit Dominus
&c) Hunc unicum sponsum amplectens & uitans
aliam doctrinam, & alios cultus. Et quanquam
in hac uita ualde languida est & ingentibus ærum-
nis onerata, Diabolicisq; latrocinij circumdata:
tamen hic sponsus eam amplexus tuetur inquitens,
Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ioh. 10.

In hanc igitur dulcissimam imaginem sponsi
nostri Iesu Christi crucifixi & resuscitati, nostros
oculos infigamus, & mentibus intueamur, atq;
doctrinam de fide, sicut & de contritione semper
exerceamus & credamus nos placere Deo &
exaudiri, propter hunc sacerdotem & sponsum,
adeoq; uerè per ipsum à peccato ira, iudicio Dei,
Tyrannide Diaboli, morte aeterna, faucibus inferni,
maledictionibus omnibus, & aeterna damnatione
liberari, Iohan. 8. Si Filius uos liberauerit, uere
liberi estis.

Perpendamus etiam obsecro, quantus eorum
sit numerus, qui propter Filium & per Fidem ab
his malis liberati sunt, quorum corpora passim in
pulvere terræ, per orbem terrarum quiescunt, non
tantum in Aegypto, in deserto, in terra Canaan,
in Assyria, in Babylone, per totam Greciam, sed
etiam Romæ, & in tota Europa, quiescunt inquam
ad futuram resurrectionem in gremio Christi, quorum
omnium anime gaudent interim in Cælo.

Pœnitentiam igitur & nos agamus & cre-
damus Euangelio, postquam illud est diuina uoce
testificatum multis miraculis confirmatum, longa
temporis duratione continuatū, multorum unanimi
consensu stabilitum & innumerabilium sanctorum
Martyrum sanguine, qui per Fidem uicerunt
regna.

regna, operati sunt iusticiam, adepti sunt promissio-
nes madefactum & obsignatum. Tantum de se-
cunda parte pœnitentiæ, & de loco iustificatio-
nis.

DE NOVA VITA.

Tertia pars pœnitentiæ, nouitas uitæ est quæ
sequitur contritionem & Fidem iam renatis & ius-
tificatis, ut bonus fructus arborem bonam, uir-
tute, sapore & suauitate refert & comitatur.

Est autem Nouitas uitæ, ex misericordia
Dei per Legis pariter et Euangelij prædicationem
Spiritus & mentis renouatio, nouæq; obedientiæ
& uitæ æternæ, in omnibus Dei mandatis inchoa-
tio, & quodammodo quasi formalis quedam uitæ
in melius conuersio & emendatio sine contumaciâ
cordis, ad gloriam DEI, proximi uero salutem,
& commoditatem.

Hic singulæ particule seorsim in hac definitio-
ne sunt considerandæ. Causa efficiens nouæ uitæ
iustificati hominis est misericordia Dei & do-
num Dei, ut supra dictum est. Solus enim Deus
bonus est, solus uerax, & fons unicus ad quem
origo bonorum operum crucis, & omnium quæ ad
nouam uitam recte formandam pertinet, referens

E S de est.

Iaco. 1. da est. Nam ut Iacobus inquit, Omnis donatio bona, & omne donum perfectum è supernis est, descendens à patre luminum. Et diuus Paulus affirmat **DEVM** esse, qui agit & operatur in nobis, & ut uelimus, & ut efficiamus pro bono animi proposito. Deus omnis gratia, qui uocauit nos ad æternam gloriam suam per **IESVM** Christum instauret uos, roboret atq; uos stabiliat. Imo Christus ipse Ioha. 3. testatur bona opera, per Deum fieri cum sic inquit, Qui operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut conspicua fiant opera eius quod per Deum facta sint. Et 15. Qui manet in me, & ego in eo, Hic fert fructum multum. Et Esa. cap. 26. testatur Deum operari nobis omnia opera nostra.

Phi. 2.

Hæ et similes sententia testantur efficientem nouæ uitæ, seu bonorum operum causam esse misericordiam & donum Dei, tantum abest, ut ex nobis ipsis, qui sumus natura mali, mendaces, corrupti & peccatores, oriatur bona opera, tametsi uocantur ex gratia Dei, nostra opera, Sicut enim Fides, ita etiam bona opera sunt donum Dei.

Rogandus est igitur **DEVS**, ut ipse iuxta dictum Augustini coronet sua dona in nobis, tum demum aliquo modo obediamus. Et Iohannis Baptiste

Baptistæ p̄renesi seu exhortationi. Facite fructus Luc. 6.
Etus dignos p̄nitentiæ, Et Christi quoq; dicentis. Ephe. 4.
Estote misericordes &c. Item Pauli Renouamini 2. Pet. 1.
spiritui mentis uestre. Et Pet. Facite uocationem
uestram certam &c.

Subiectum nouæ uitæ, Spiritus est mens ipsa Acto. 15.
Dei spiritu mota, fideq; purificata, declinat à ma-
lo, & facit bonum, atq; procedit in actiones pias
& bonas, internas & externas, ut cogitationes
dicta & facta renati hominis iam non pugnent, sed
respondeant potius Legi Dei & conscientie.

Instrumentales causæ nouæ uitæ, sunt Lex et
Euangelium simul, quia ut supra dictum est, Lex
comprehendit decem præcepta Dei, in quibus noua
uita renati hominis exerceatur, uidelicet, in ope-
ribus dilectionis erga Deum & proximum. Tan-
tum abest, ut in decretis, in traditionibus humanis,
in bonis hominum intentionibus & opinionibus,
in electis cultibus & operibus in Monachorum
somnia exerceatur. Non enim faciet unusquisq;
quod rectum est in oculis suis, sed quicquid Ego Deut. 12.
præcipio uobis (inquit Dominus) id obseruabitis Leui. 17.
& facietis, 1. Sam. 15. Matth. 15. Frustra me
colunt.

Deina

Deinde seruiat nobis ad & in noua uita sana
Etum Euangelium Christi, quia bona opera, sicut
& crux ipsa fructus Fidei sunt, & perconsequens
etiam Euangelij & iustificationis, ut iustus iuste, et
bonus bene operetur, et crucem ferat patienter, ad
Gal. 5. Fructus autem Spiritus est charitas gaudia
um &c. Et Iacob. 2. Ostende mihi Fidem tuam ex
operibus.

Formalis causa nouæ uitæ est ipsa renouatio
mentis, & uitæ emendatio seu in melius conuersio
& commutatio (qua renatus & Fide coram Deo
iustificatus homo peccator) etiam coram homini-
bus, & coram proximo suo iustificatur, & con-
sequitur iusticiam bonæ conscientie, sicut Abraham
& Achab, Iaco. 2. quorum uterq; prius sola fide
coram Deo iustificatus est, quam uel hæc dimisit
exploratores, uel ille Filium immolari proposuit,
quibus operibus & sibi ipsis & alijs Fidem suam
ostenderunt. Nam Fides utriusq; processit, deinde
secuta sunt opera. Credidit Abraham Deo, & re-
putatum est ei ad iusticiam, ut legis in Gene. Cap.
13. tunc, uidelicet, cum ISAAC nondum esset
natus.

Deinde postquam non tantum natus, sed etiam
circumcisisus ablactatus & propemodum adultus
fuit Isaac. Tum primum Abrahæ Fides tentatur.

Et iugulare Filium suum unigenitum & dilectis-
simum Isaac iubetur, ut legis Gen. Cap. 22. Sic &
fides Rahab præcessit in hac ipsius confessione, quo-
niam inquit, Dominus Deus uester ipse est Deus in
cœlis superne & subtus in terra, Deinde dimisit
exploratores fune per fenestram super murum etc.
quo facto Fides ipsius postea coram Iosua declarata Iosu. 2.
ta est, & Rahab liberata, habitauit inter Israe-
litas, ut legis Ios. 6. Cap.

Differunt ergo sicut cœlum & terra iustifica-
tio, quæ fit coram DEO, & quæ fit coram
Homini- bus. Differunt iusticia Fidei, & iusticia bo-
næ conscientie. Deniq; differunt conuersio, quæ
fit ad obedientiam DEO præstandam (ut obedi-
entia Abrahæ in immolando filio) & ad charita-
tem erga proximum, adeoq; ad omnia bona opera,
ut bonum opus Rahab erga exploratores. Secun-
daria enim iustificatio iusticia & conuersio fru-
ctus sunt primaria iustificationis, quæ fit sola Fi-
de ex misericordia Dei, propter mediatorem Chris-
tum, & in hoc differunt potissimum, quod iustia-
ficatio coram DEO tantum est imputatiua. Ius-
tificatio uere quæ fit coram hominibus est forma-
lis quædam obedientia & charitas.

Porro formalis hæc conuersio ad nouam uis-
tam agendam et opera dilectionis præstanda uarijs
172
173

in Scriptura titulis ac nominibus describitur & ornatur ut sunt. Fructus digni pœnitentiæ, fructus bonæ arboris, uia & semita recta, conuersio pia & honesta, uiuere bene, recte, iuste, sapienter, beate, & secundum Deum Item ambulare in Spiritu in luce, ambulare digne inuocatione, ambulare sicut Christus ambulauit &c. in stadio ad metam currere, militare Deo, facere iusticiam & iudicium.

Huc etiam hæc & similes parentheses referende sunt, ut Declina à malo, & fac bonum. Non occides, Renouamini spiritu mentis uestre. Qui furabatur iam amplius non furetur. Deposito mendacicio, noli iugum ducere cum infidelibus. Qui ad mota manu ad aratrum. Qui autem perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Matth. 10. & 24.

Finalis causa nouæ uitæ, gloria Dei, uerus Dei cultus est, dilectio Dei & proximi, sicut peccatrix multum dilexit quia multum ei remissum fuit, Lucæ 7.

Est autem cultus Dei, opus à Deo mandatum, cuius finis est immediatus & principalis, ut Deus per id opus honore afficiatur, id est, ea obedientia testamur nos profiteri, hunc uere esse Deum, & hunc super omnia diligendum cui hanc obedientiam præstamus.

Quod

Quod ut clarius conspici possit, distincta
sunt tabulae Decalogi, uidelicet, ut uideamus qui-
bus operibus immediate & proprie cum DEO
agamus, & quibus operibus agamus cum proxima-
mo.

Prima enim tabula continet ea opera, quibus
proprie & immediate cum Deo agamus.

Secunda continet opera erga homines, quae
& ipsa sunt cultus Dei, cum sunt praelucentibus
operibus primae tabulae, & referuntur ad hunc finem,
ut obedientia Deo praestetur.

Propheta Micheas cap. 6. contrahit utramque
Decalogi tabulam in Methodum, cum sic inquit.
Dictum est tibi, o homo, quid bonum sit, & quid
Dominus requirat a te, uidelicet, ut serues uerbum
Dei, exerceas charitatem, & sis humilis corans
Deo tuo.

Sic & Christus ipse Decalogum non tantum in
utramque dilectionem, scz. Dei & proximi contra-
hit sed etiam in mansuetudinem & humilitatem.
Matt. 11. Discite a me, quia mitis sum, id est, man-
suetus et patiens ad ferenda omnia aduersa, perse-
cutionem, afflictiones, calamitates, crucem &c. in
uera erga DEVM obedientia. Deinde sum
etiam

etiam humilis ad seruiendum in omnibus proximo
meo, pro ipsius necessitate, quod meum exemplum
utriusq; partis uobis propono, ut quemadmodum
me ambulare uidetis, ut & uos ita ambulare debe-
atis, imitemini. Ergo Christum ipsum saluatorem
nostrum, ut primum simus mansueti & patientes
in cruce & rebus aduersis, nos quoq; imitemur iux-
ta has Scripturae sententias.

Matth. 11. Tollite iugum meum super uos.

Matth. 5. Qui uult me sequi &c.

Luce 21. In patientia uestra, possidebitis
animas uestras &c.

2. ad Timo. 3. Omnis qui uolunt pie uiue-
re, persecutionem in Christo Iesu patientur &c.

Acto. 14. Per multas tribulationes &c.

Roma. 12. In tribulatione patientes.

Matth. 5. Beati mites &c.

Roma. 5. Afflictio parit patientiam.

Non sunt condigne passionis &c.

Deinde simus etiam humiles, ad inseruien-
dam proximo, iuxta has sententias, Unusquisq;
uestrum seruiat proximo in bonum. Estote misere-
ricordes &c. Luc. 6. Sic luceat lux uestra. Fran-
ge esurienti panem tuum, seruientes inuicem per
charitatem &c.

Tantum de nouitate uitae cum suis causis &
effectibus, adeoq; de tota poenitentia suisq; causis et
partibus

partibus, ubi conueniunt Deus creator, & homo
peccator. Lex ostendens peccatum & agnitio peccati.
Christus Saluator & Fides hominis peccatoris
apprehendens merita Christi, iustificatio & renouatio,
noua obedientia & bona opera &c. Iuxta
hunc sequentem per gradus processum.

Primo uerbum Legis audimus, & quia nobis
ea quae non libentur ferimus praedicantur, ipse
Minister uerbi nos propter peccata nostra, damnatos
esse proclamat.

Secundo, Spiritus sanctus adest, ad uerbum
Legis auditum & arguit nos de peccato, conterit
uos, terret conscientias nostras, & in fugam nos
uertit, hic nos etiam inuiti terremur & fugamur
ac fugimus, quemadmodum Adam Dei conspectum
fugit in Paradiso.

Tertio, Dum cor nostrum ita fugit iudicium
& iram Dei, statim adest Deus per ministrum
uerbi, reuocat nos Euangelij praedicatione, quia
nobis per mortem Christi remissio peccatorum
nunciatur, & Spiritus sanctus per uocale uerbum
Euangelij praedicatum & auditum suggerit
nobis fidem ac erigit nos ad credendum et non ipsis
nos ad credendum) inquam quod Christus redemit
nos a maledictione Legis, factum pro nobis maledictum.
Ita Fides & ipse Dei donum est.

Ephes. 4

E

Quarto,

Quarto per Fidem nobis donatam iustificamur coram Deo, iusticia (quantum ad Deum attinet actiua) (quantum uero ad nos) mere passiuā, consequimur enim ex gratia Dei fide remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam eternam.

Quinto, Iusti facti, uoluntatem à Spiritu sancto mutatam in melius ministro, nos de nouitate uitæ & de bonis operibus, iuxta Decalogi præscriptum admonente, consequimur & inchoamus utcunq; uitam eternam, Et hi sunt illi noui motus Fidei, qui sequuntur iustificationem in renatis.

Sexto motus à Spiritu sancto generati, sunt fructus fidei & opera gratiæ, quæ facere debemus. Hic primum ad nostrum facere & operari uenimus, cum omnia fuerint hactenus, quantum ad nos attinet passiuā.

Septimo, quamuis hoc nostrum facere sit inchoatio uitæ eternæ, tamen inchoatio tantum est & non perfectio. Quia interim dum hic uiuimus hereditamur peccatum, quo motus renouatio & inchoatio subinde uitiantur, ut ne munda quidem, ne dum perfecta esse possit.

Octauo, Quamquam hæc inchoata obediētia est imperfecta, tamen placet Deo, grata est Deo propter Christum, in quem credimus. Sic interim fouemur in sinu Dei, tanquam initio nouæ creaturæ, dos

re, donec in resurrectione mortuorum perficiamur
& eterna uita sine fine fruamur.

Hic processus per hos gradus facile summam
locorum de poenitentia & iustificatione nobis osten-
dunt, pergamus itaq; sicut in partitione huius opus-
culi promissum est, ad confutationem aduersario-
rum ueritatis, qui locum tam poenitentiae quam
iustificationis nostro tempore fortiter oppugnant
ueram Fidei doctrinam obscurantes & labefactan-
tes, quorum Cathalogum inuenies mox in initio
Praefationis quae huic tractatui praefixa est ad Les-
torem &c.

Christus noster Saluator, salutarem in mons-
te Tabor doctrinam quam suis Discipulis fideliter
proposuit ac praedicauit de lege & praecipis Dei,
de non iurando, de diligendis etiam inimicis, de
Eleemosyna danda, de oratione & ieiunio, de non
habenda solitudine pro uictu, neq; fiducia in opes
de non condemnando &c. Admonet eos, ut a Pseu-
do Prophetis, omnino sibi cauere studeant. Mat. 7.
ne relicto Dei nomine per seductores falsa doctri-
na contaminetur & damnentur, sed ut adherant
Sacrae doctrinae, cui credentes salui fiant. Et diuus
Paulus exemplum Christi secutus non tantum Ro-
ma. ultimo, nec tantum in alijs suis Epistolis pios
a falsa doctrina dehortatur, postquam docuit eos
ueram doctrinam, sed etiam inde discedens, uiua
uoce ministros Ephesinae Ecclesiae fideliter admonet

Acto. 20. ut sibi caueant à PseudoProphetis. At-
tendite (inquit) uobis &c. Et Petrus Apostolus,
idem admonet de falsis doctoribus aduenturis, cum
inquit, Et inter uos erunt Magistri mendaces &c.
Vide Epistolam Iohan. de Antichristo &c. Et Pau-
li Prophetiam. i. Timo. 4.

Cum autem habeant Ministri Scholarum Ec-
clesiarum, tales ministros ante se, quos imitentur
studeant & ipsi sui temporis phanaticos homines
& falsos Ecclesie Doctores describere & depin-
gere, nec non illorum erroneam doctrinam sanis
sermonibus conuincere & confutare, ne simplici-
ores decipiantur, & relicto pastore uocem Lupi
sequantur.

Postquam igitur ostendi uerae poenitentiae
causas & partes adeoque ueram hominis peccatoris
coram Deo iustificationem subiungam hic in fine
summam contrariae doctrinae cum suis dilutionis
bus & confutationibus, ut ab omnibus pijs eo facilius
caueatur ac declinetur.

Hic imprimis obseruandum est unam & ean-
dem semperque sibi similem atque consistentem esse
doctrinam & ueritatis longa diuturna & consen-
tanea, uel inde usque ab initio mundi duratione
continuatam, cum falsa ueritatiq; contraria doctri-
na (sicut omne aliud malum) sit multiplex & di-
uersissima.

Quemadmo-

Quemadmodum in agro triticum est semper
eiusdem simul coloris uirtutis, naturæ, cum alia
terræ nascentia, quæ suppullulant, & cum tritico
succrescunt in eodem agro, ut Zinzania spina, tri-
buli sunt diuersissima, sic etiam se habet cum doctri-
na ueritatis, & cum uarijs erroneæ doctrinæ ges-
neribus ac speciebus. Ego tamen eas tantum phar-
naticas opiniones, quæ cum loco pœnitentiæ &
Iustificationis pugnant & huic præcipuæ & prin-
cipali ueritati repugnant ac aduersantur recensere
& confutare decreui.

DE PAPISTIS.

Papistæ uocantur omnes, qui doctrinam Pa-
pisticam docent, audiunt, & ueram esse credunt
seu quia adherent Papæ, id est, Romanis pontifici-
bus, & ex Ecclesia, quæ Romana dicitur pendent.
Omnes scilicet, quæ uocem Papæ non Christi audis-
unt, & doctrinam, quæ Christi doctrinæ penitus
repugnat sectantur, à uera doctrina Christi, &
Ecclesia prorsus alieni, quorum partim Catalogum
uide in præfatione huius tractatus, cum alijs qui
Scholasticæ Theologiæ non tam discipuli quam res-
liquæ, ne dicam feces & sciusquiliæ seu caudæ ti-
tionis decretorum & decretarium esse compro-
bantur. Hi ut in alijs multis, ita uel maxime
in locis de pœnitentiæ & Iustificatione mirum in-
modum halluciantur, & uocabulum peccati gras-

tiæ, contritionis Fidei operum &c. deprauant & corrumpunt, ut infra facile patebit.

Ego primum auditores meos ad aureum locorum communium librum Domini Philippi Melanthonis Præceptoris mei colendissimi remitto, uide licet, ut legant, discant ac libenter etiam perpensant, illic locum de Argumentis aduersariorum ueritatis, quomodo sit ad singula respondendum. Sunt autem illic duodecim Argumenta, uidelicet.

1. Quod Iusticia sit tantum obedientia.
2. Quod Fides sit tantum noticia.
3. Quod dilectio iustificet.
4. Quod uoluntas DEI sit nobis impossibilis.
5. Quod Fides sit opus.
6. Gratia sit dilectio infusa.
7. Quod propter nouos habitus non placamus Deo.
8. Fides, Spes & Charitas non distinguantur.
9. Bona opera mereantur uitam eternam.
10. Quod iusticia sit dilectio Dei.
11. Quod iusticia sit in uoluntate.
12. Quod Fides & opera simul iustificent.

Quod

13. Quod Fides cum dilectione iustificet.
14. Quod nostra obedientia mereatur uitam eternam.
15. Quod nostra remissio mereatur remissionem peccatorum.
16. Quod remissio fiat propter dilectionem.
18. Quod uita eterna sit merces pro operibus.

Has propositiones in singulis argumentis obseruent Studiosi, discantq; singula argumenta refutare ex ipsis Locis communibus, ne ueram de iustificatione seu reconciliatione doctrinam per ea labefactari permittant, plura Argumenta aduersariorum, uide in Apologia Philip. de quibus infra.

Porro quod Papistæ seu Scholastici Theologi recte de poenitentia & loco iustificationis docere nequeant, in causa est ignorantia seu inscitia tum Peccati & Legis adeoq; uere contritionis, tum CHRISTI saluatoris nostri, neque enim quid uere peccatum, quid Lex, quid contritio sit sciunt, neque CHRISTVM uere cognitum habent.

F 4 QUID

QVID PAPISTAE DE peccato sentiunt.

Primum de ignorantia peccati dicam, Affir-
mant post lapsum Adæ naturales homines vires in-
tegras & incorruptas mansisse.

Deinde hominem naturaliter habere rectam
rationem & purum intellectum.

Postremo etiam liberum Arbitrium, & bonam
uoluntatem, Et inde concludunt hominem
proprijs naturæ uiribus posse toti Legi Dei satisfacere,
hoc est, posse facere quæ bona sunt, & omit-
tere quæ mala sunt iuxta præscriptum Decalogi,
& sic ratiocinantur. Quanquam ipsa natura
humana per Adæ lapsum uitiata est, vires tamen
naturales sunt integræ & incorruptæ, ergo & in-
tellectus purus & uoluntas bona & integra est,
& sic per consequens omnia perfectæ sunt, & ho-
mo rectam rationem & liberum Arbitrium habet
& potest Deum diligere super omnia, & proximum
sicut seipsum.

Hæc deliria Papistica proueniunt ex igno-
rantia peccati originalis, ignorant enim, quod pec-
catum originis tam immensa corruptio naturæ sit,
ut illam nulla ratio perspiciat in tantum hominem
in ruinam traxit, ut neq; vires habeat integras, ne-
que liberum arbitrium, sed ratio cæca est, intelle-
ctus erroneus & uoluntas praua & mala.

Sic

Sic itaq; respondendum est ad antecedens.
Quoniam uires hominis in externis & corpora-
libus rebus, adeoq; politicis officijs, iuxta qualem-
cunq; rationis lumen aliquid prestare potest, ut in
rebus ciuilibus indies uidemus, uidelicet, hominem
habere uoluntatem, rationem liberum Arbitrium,
et potestatem edificandi domū, gubernādi nauem
gerendi magistratum, generandi prolem, regendi
familiam & similia officia politica & œconomica
faciendi, tamen in rebus diuinis, in spiritualibus,
ut uocant, & in foro conscientie coram Deo nihil
aliud habet homo,mersus in impietate & Diaboli
seruus factus, quam tenebras, errores, maliciam
& peruersitatem uoluntas & intellectus, ut
hic sit omnino deprauatus, & illa prorsus inimica
& aduersaria DEO, quod ita se habere creden-
dum est ex Scripturæ sacre reuelatione, Gene. 3.
Timui quod Nudus essem, & abscondi me. Hic
Adam non tantum nuditatem corporis, & uesti-
um caussatur, sed etiam male conscientie, quod de-
nudatus esset omnibus spiritualibus bonis, quibus
Legi DEI satisfacere deberet, ut coactus sit ab-
scondere se in tenebris ignorantie, priuatus uera
luce & cognitione Dei, nullum habens liberum ar-
bitrium seu facultatem uoluntatis ad eligendum &
expetendum ea quæ DEVS præcepit & reijci-
enda quæ prohibuit, nullum intellectum purum,
nullas uires spirituales integras & incorruptas.

sicut habuit ante lapsum in natura integra & non
corrupta, propterea timuit in conspectu Dei, pro-
pterea abscondit se &c. Gene. 6. & 8. Omne
sumentum cogitationum cordis humani malum
est ab adolescentia sua. Et Ierem. 7. Peruersum est
cor super omnia & miserum & inscrutabile.

Hi loci uel hęc sententię ostendunt homines
non tantum imitatione & consuetudine peccare,
sed in ipso corde prauitatem esse herentem in pue-
ris iam nascentibus, Psal. 51. In peccatis concepit
me mater mea. Hic Dauid ex adulterij & homici-
dij lapsu ductus est in cognitionem sui, & totius
humane nature, quod tam sanctus Rex tam stu-
diosus Legis & cultus Dei per innatam carni ma-
litiã & peccatum originale sit oppressus & uis-
ctus.

Euidens Argumentum est naturam grauiter
peccato infectam & corruptam esse, adeoq; Da-
uidem hunc generalem totius peccati sensum ex illo
lapsu adulterij & homicidij accepisse, ut inde
concluserit, neque arborem, neq; fructus humane
nature bonos esse. Sed omnia peccato ita deforma-
ta ac perdita, ut nihil iam boni in tota natura sit
integrum uel reliquum.

Psalm.

Psal. 73. Recordabatur quod caro sunt. Hic David affirmat Deum ipsum manifeste pronunciaré sententiam hanc, uidelicet, Omnes homines carnaliter ex Adam propagatos peccatores esse & ad peccandum inclinatos, quia caro sunt & ossa ipsius Adæ, ut Paulus inquit.

Et in nouo Testamento Roma. 5. unius delicto omnes mortui sunt, & mors peruasit in omnes, quia omnes peccauerunt in Adam, scilicet, id est, totum genus humanum in Adam lapsum est, & in omnes propagatum esse hoc malum, quod est peccatum, & omnes homines reos esse ut habeant peccatum rem malam & damnatam, per delictum enim unius intelligit peccatum originale, quo posteri Adæ rei sunt, & natura corrupta, quæ uires animæ & corporis ita uiciatæ sunt, ut per se uere obedire & satisfacere Legi Dei non possint. Deinde poenam originalis peccati subdit, scilicet mortem, & quidem mortem æternam. Item Lege de peccato regnante eodem cap. Rom. 5. De Lege membrorum, Roma. 7. de sensu carnis, Roma. 8. De Filijs iræ ad Ephe. 2. &c.

Hæ omnes et similes multæ ueteris et noui Testamenti, seu Prophetarum & Apostolorum cōgruentes et cōsentientes sententiæ, nequæ cū Pelagio et Suinglio negant peccatum originis, nequæ cū Scholasticis Theologis extenuant illud, nequæ cum Papistis ostendunt fructus sua arbore, hoc est peccata actualia sine originali

ginali peccato. Sed ostendunt totam illam molens
& massam quam nos pueri nascentes adferimus
nobiscum, ut caliginem in mente, auersionem à
Deo in uoluntate & contumaciam cordis, ac dama-
nant arborem cum fructibus, & personam ipsam
hominis in peccato originis concepti & nati, tan-
tum abest, ut naturales hominis uires sint inte-
græ & corruptæ, tantum abest, ut habeant libe-
rum arbitrium satisfaciendi uel non satisfaciendi
Legi Dei, tantum abest, ut possint naturalibus ui-
ribus Deum diligere super omnia & proximum si-
cut seipsum.

Quodnam obsecro, & quale liberum Arbi-
trium habuit populus Dei iam purificatus & sanc-
ctus ad montem Synai, Exod. 19. quando ueniens
tem Dominum cum tonitru sulphure & igne non
acceptauerit non salutauerit nec cum gaudio am-
plexus fuerit, sed exterritus & nihil habens consi-
lij tremuit, & auertit suam bonam uoluntatem à
Deo, cuius uocem non potuit audire, non inquit
loquatur nobis Dominus, ne moriamur.

Vbi hic liberum arbitrium? ubi uires hominis
integre & incorruptæ? ubi purus intellectus &
bona uoluntas, ubi deniq; recta ratio est, cum ne
iustificati quidem uoluerint, nec poterint audire les-
gem, nedum ei satisfacere, ubi fuit liberum arbitrium po-
pule præfactæ ceruicis, qui ad duriusculum Dei uer-
bum statim doluit ac luxit, Exo. 33. Vbi fuerunt uires
satis

satisfaciendi Legi Dei, cum populus hominis tantum, nempe uocem Mosi audire, non uelata ipsius facie potuerit Exo. 34. 2. Corin. 3.

Qua propter mere nugae sunt illae commensurationes liberi Arbitrij, & uicium humanarum, adeoq; manifestus error & caecitas pugnans cum prima parte poenitentiae, quo Papistae cum suis scholasticis maioribus omissio originali peccato de actibus tantum doceant omissa horrenda corruptione naturae & uirium humanarum, hominem Legi Dei satisfacere posse contendant. His enim delirijs tollunt ueram peccati cognitionem & contritionem.

Roma. 5.

Nos econtra nostram miseriam agnoscere discamus, ut Christi beneficia intelligantur, Fateamur per unum hominem Adam introisse peccatum in mundum, per cuius obedientiam omnes peccatores facti sumus, morti & Diabolo subiecti, uenundati sub peccato, concepti in peccatis, nati Filij irae &c. Quod hoc sit originale & principale peccatum.

Deinde cum Scriptura sacra concludamus etiam hoc, uidelicet, huius originalis peccati effectus esse mala opera, quae sunt in Decalogo prohibita, ut diffidentia, falsa Fides, Idolatria, uacare metu, temeritas, desperatio, caecitas & ut summum Dicam ignorantia & contemptus Dei. Deinde mentiri per nomen DEI, iurare non orare, non

non inuocare Deum, uerbum Dei contemnere, inobedientem esse parentibus, cædes, libidines, furta impostura oblocutiones &c.

Ita coniungi oportet arborem cum fructibus ut ueram in conspectu Dei pœnitentiam agamus, nihil morantes scholasticorum Theologorum ignorantiam, nec insufficientes, peccati definitiones, nec monstrosas diuisiones, quas ponunt, & quas uobis in tabellis conspicientes dabo, tantum ut iudicetis quam sine fundamento edificant, quam obscura, quam intricata, quam à uera Theologia Prophetarum & Apostolorum aliena, nec non ab Analogia fidei discrepantia scribunt, ut multo facilius te è quouis labyrintho perplexissimo extricare, quam apud Scholasticos Theologos ueram peccati rationem inuenire possis.

Primo enim peccatum originis extenuant, ut si quis recte consideret, intelligat eos etiam reipsa Pelagium imitari. Docent peccatum originis impuationem tantum seu reatum esse.

Deinde fingunt homines Legi Dei uere obedire & satisfacere posse uiribus naturalibus, & tamen dicunt in natura hominis morbum quendam esse, uidelicet concupiscentiam, quæ aliquantulum retardet rectam uoluntatem, hunc morbum uocant fomitem, & docent non esse peccatum, sed tantum poenam peccati originis, Argumentatur etiam in hunc modum. Peccat

Peccatum originis deletur in Baptismo, Ergo potest homo proprijs uiribus satisfacere Legi Dei.

Respondendum est ad antecedens per dictum Augustini, Quod dictum est locis supra positis manifeste probatum uidelicet peccatum in Baptismo remittitur, non ut non sit, sed ut non imputetur, per hoc quod sit peccatum, scilicet in natura post Baptismum, intelligit uitium ipsum et naturæ corruptionē, per hoc uero quod nō imputetur peccatū originis post Baptismū intelligit imputationē seu reatum, Remittitur ergo filijs Adæ seu filijs iræ Dei in Baptismo tantū imputatio, hoc est reatus, uidelicet, ut naturæ morbus cōdonetur credentibus, etsi reipsa sit uitium pugnās cū Lege Dei, manet morbus, sed ita ut reatus remittatur & paulatim ex animis eijciatur morbus magis ac magis cū uideat accepto Spiritu sancto corda iam nouos ac pios motus concipiunt, ut timorem Dei, fiduciā Dei &c. etiamsi reliquie morbi hereant in natura Iustificati etiam hominis usq; ad sepulchrum, ita ut non prorsus tollantur aut reijciantur. Et per consequens uires hominis iustificati non sunt reuera & formaliter integri nec possunt perfecte obedire Deo & satisfacere Legi Dei.

Argumentum igitur hoc scholasticorum Theologorum est fallacia secundum quid ad simpliciter quis

quia cum originale peccatum sit, non tantum imputatio seu reatus, sed etiam naturæ corruptio atq; inobedientia, reatus tantum tollitur in Baptismo, corruptio uero manet in renatis etiam post Baptismum, & reliquæ corruptionis ad sepulchrum.

Qua propter cum his & alijs similibus opinionibus, Papistæ & Scholastici Theologi de peccato originis hallucientur ac delirent, Necessarium est, ut sanis sermonibus conuincantur & confutentur, ut sincera & germana Scripturæ sententia de peccato originali maneat in corrupta, uidelicet ut in prima parte pœnitentiæ, scilicet, in contritione primum & ante omnia, peccatū originis agnoscat & lugeatur.

QVID PAPISTÆ DE Lege & operibus sentiunt.

Dato uno inconuenienti sequuntur plura, sicut de originali peccato, non recte sentiunt Papistæ cum suis Theologis. Ita neq; de Lege & operibus recte sentiunt. Primum enim ex una parte Legi suam autoritatem derogant. Deinde ex altera parte, plusquam nimium Legi tribuunt & asseribunt. Nam ut de primo membro dicam, Legis autoritatē derogant, per hoc primum, quod ex præceptis Dei consilia tantum faciunt & numerant in Euangelijs

lijs duodecim concilia, quæ multis modis, ut infra
uidebimus à præceptis discernunt, quasi Christus hic
tantum dedisset concilium suum non ex Decalogo
in his locis quicquam præcipisset.

Primum quod consilium uocant, & à Chris-
to præceptis adiectum affirmant de paupertate
Monastica seorsim interpretantur, ut sunt hi duo
loci, Matth. 19. ut omnis qui reliquerit domum
&c. propter me, centuplum accipiet, & uitam
æternam possidebit, & Luce 14. Qui non renun-
ciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse
Discipulus. Sed quis non uidet ueram horum loco-
rum sententiam esse, de ferenda cruce & persecu-
tione propter Christum, quod abest longissime à
ficta Monachorum paupertate, & pertinent hi lo-
ci ad secundum præceptum Decalogi, de confesio-
ne Fidei, & de cruce & persecutione.

Secundum consilium ut uocant, ad obedienti-
am Monasticam trahunt, ut sunt hi duo loci, super
Cathedram Mosi sedent Scribæ & Pharisei &c.
Item si quis uult post me uenire abneget seipsum
& sequatur me. Qui tamen loci sunt de uera, tum
in uerbo Dei audiendo, tum in cruce, & persecu-
tione obedientia.

Matth. 23.

Matth. 26

G

Tertium

Tertium consilium tribuunt castitati Monastica, & sunt hi duo loci, Sunt Eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum Dei. Item dictum est antiquis, non Mechaberis: Ego autem dico uobis, Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, adulteratus est in corde suo. Hic prior locus est de uera continentia, quæ paucorum est, nempe quibus hoc datum est, ut corpore & animo se continent extra coniugium. Alter uero locus reuocat sextum Decalogi præceptum ad cor ipsum, ne sit tantum externa disciplina seruandum. Castitas autem Monastica nõ est uera continentia, sed impurus est doctrinis Demoniorum celibatus. i. Timo. 4. Porro hæc tria nunc posita uocant Scholastici Theologi consilia spiritalia & substantialia omnis perfectæ religionis, Monachatus.

Quartum consilium uocant charitatis, Diligite inimicos uestros, & exponunt esse perfectiorem, si quis ostendat inimico signa beneuolentiæ uel iniuriam passus reconciliationem quærat. Sed Christus hic quintum præceptum ad cor hominis reuocare studet.

Quintum affirmant esse mansuetudinis. Si quis te percusserit in unam maxillam, obuerte ei & alteram. Item, Qui tecum uult contendere iudicio, & tollere tunicam tuam, relinque ei & pallium, sed hic iterum reuocat quintum præceptum ad cor ipsum, & manifestam est deferenda iniuria:

Sextum

Sextum consilium uocant misericordie, & liberalitatis seu erogationis, ut sunt hi duo loci. Omni petenti te tribue, Luc. 6. Item, Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Sed in utroq; loco, Christus ad cor ipsum reuocat, & septimum præceptum, ut homines ad ueram suorum peccatorum & delictorum agnitionem perueniant.

Septimum de simplicitate uerborum interpretantur ut cum Christus dixerit, sit sermo uester est, est, non, non. Item. Ego dico, nihil omnino iurandum esse, quasi tantum dedisset consilium non iurandi, sed ad cor ipsum, tam secundum quam octauum præceptum Christus studuit reuocare.

Octauum affirmant esse de uitanda occasione peccandi, ut si oculus tuus scandalizat te, erue eum, Matth. 18. quasi consilium sit & non præceptum fugiendi prauum consortium & sodalium etiam intimorum amicorum.

Nonum, ad rectam intentionem & simplicem finem pertinere contendunt, ut Matth. 6. Attendite ne Eleemosynam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Item, Nesciat sinistra tua, quæ faciat dextra tua. Item, Sic luceat LUX uestra coram Hominibus &c. Sed

G 2

hæc

hæc sunt egregia præcepta Dei, partim ad septimum Decalogi mandatum de liberalitate erga egentem proximum, partim ad totam secundam tabulam de bonis operibus in genere, uidelicet, ut fiant ad gloriam DEI & proximi commodum ac ædificationem referenda.

Decimum est eis de conformitate operis cum doctrina, ut Matth. 23. Ligant onera grauia & digito nolunt ea mouere, dicunt & non faciunt. Item Luce. 6. Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo &c. Verum quis non animaduertit hic esse seruum DEI mandatum, ut uita docentis respondeat sanæ doctrinæ, ne cum alijs prædicauerit, ipse reprobus efficiatur.

Vndecimum subiungunt de non habenda sollicitudine, ut Matth. 6. Nolite solliciti esse. Item. Nolite cogitare de crastino. Sed Christus hic ex septimo præcepto Decalogi, prohibet impiam sollicitudinem, de uictu consequendo, de Mammonæ colligendo &c.

Duodccimum addunt quoq; de fraterna correptione, ut Matth. 17. Si frater tuus in te peccat corripe eum &c. Sed est arduum Dei mandatum, de reuocando & lucrando fratre, nimirum alias perituro.

Hic

Hic Legi diuinæ fit summa iniuria per exa-
tenuationem & derogationem, cum hæc seria &
ardua Dei præcepta, non solum in consilia mutare,
sed etiam à præceptis penitus & multis modis dis-
tinguere præsumant.

Primum enim definiunt consilium, quod sit
persuasio boni melioris, ad quod non tenemur.

Deinde diuidunt consilia contra Præcepta
videlicet, quod ad Præcepta non ad consilia nos ob-
ligemur, quod LEX dat præcepta, EVANGELIUM
vero consilia.

Tertio, quod consilium pertinet ad perfe-
ctos, præceptum ad perficiendos.

Quarto, Quod præcepta separent nos ab il-
licis, Consilia tantum à concensis.

Quinto, quod per Præcepta declinemus pec-
cata, per consilia uero occasionem peccandi, quod
præcepta non seruata poenam, consilia uero serua-
ta, nullam adferant poenam.

Hæc Scholasticorum Theologorum doctrina
quia Legi derogat suam autoritatem uires & effi-
catiam, ac ubi peccatum est, ibi peccatum esse nes-
gat, Contraria est primæ parti poenitentiae, nempe
contritioni. Quomodo enim ad ueram animi contri-
tionem de peccatis perueniant illi qui Legem

G 3 pro

pro sua cecitate sic extenuant, ut affirmant se perfectos esse, Legi; Dei satisfacere posse, quod quantum absurditatis in se continet, non est ex Scriptura sacra difficile iudicare.

Verum adhuc est magis absurdum præferre diuinæ Legi fictam Monachorum paupertatem & mendicitatem, præterea Monasticam obedientiam, & fictum sub nomine castitatis coelibatum, quæ non sunt opera à Deo mandata, sed humanæ traditiones.

Ceterum absurdissimum est hoc, quod putant legem Dei tantum de externa disciplina concionari quem errorem Christus in Phariseis reprehendit, Matth. 5. & docet in quinto præcepto, non tantum prohiberi iniustam cædem, sed etiam priuam tam uindictæ cupiditatem, maleuolentiam iniusta odia & similes affectus uitiosos.

Deinde docet idem in reliquis præceptis, in quibus ut in toto Decalogo Lex requirit integram & perfectam obedientiam & iustum ordinem omnium uirium hominis ac interiorum & exteriorum actionum. Vide Locos communes Domini Philippi. Melancho. de tribus præcipuis consilijs inter hos duodecim iam enumeratos, ut de uindicta, paupertate & castitate, nos hic sciamus ea.
que

quæ Scholastici Theologi consilia uocant esse uera,
seria, ardua & graua Dei præcepta, nobis à Chri-
sto proposita, & in Decalogo comprehensa,
ut intelligamus nos non posse satisfacere Legi
Dei, & ut queramus misericordiam & ad me-
diatorem Christum confugiamus.

Quantum ad secundum membrum attinet,
uidelicet, quod Legi plus nimium econtra tribuant
manifestum est, quia Legi tribuunt iustificationem
& allegant has & similes sententias. Si uis ad uia-
tam ingredi, serua mandata Dei, Item, Factores
Legis iustificabuntur &c.

Addunt etiam de impletione Legis & sino-
gunt homines posse suis uiribus satisfacere Legi
Dei, habere liberum arbitrium &c. unde statuunt
ad iustificationem in adultis concurrere debere eti-
am auctus liberi arbitrij, motus à gratia præuenis-
ente & simul comitante, propterea negant solam
Fidem ad iustificandum sufficere & requiri etiam
spem, charitatem & actum poenitentiae charitate
informatum.

In summa statuunt LEGEM & Legis
opera seu disciplinam in non renatis mereri de
congruo gratiam grata facientem & iustificatio-
nem, In renatis uero de condigno uitam eternam,

¶ 4

causare

causantes eos implere Legem, & Dei uoluntatem
sequi, ideo mereri coronam iusticiae &c.

Mereri autem de congruo uocabant, quando
aliquis sua disciplina, & suis operibus impetraret
fidem, gratiam infusam, & habitum infusum, qua
Fide acquisita coepit mereri de condigno, quando
formabat Fidem per charitatem &c. unde haec uo-
cabula sunt excogitata, Fides acquisita, informis
formata, implicita, explicita etc. Item, meritum de
congruo, de condigno, opus operatum, sine bono
motu utentis, habitus infusus & alia portenta uer-
borum, de quibus nos admonemur, ut ea fugiamus
Nam obscurant imo tollunt Christum saluatorem.

Porro cum diuum Paulum, ad Roma. de-
trahere Legi iustificationem intelligant, ut cum
inquit, Arbitramur iustificari hominem per Fidem
sine operibus Legis, calumniantur Pauli sententiam
et exponunt de Lege Ceremoniali tantum, ut sine
operibus Legis sit sine Ceremonijs tantum & non
sine moralibus tantum operibus, quae non uolunt à
iustificatione hominis excludi, sed tantum illam
partem Legis, scilicet de Ceremonijs Legalibus seu
Mosaicis.

Postea tamen quod multo deterius est, non
Ceremonijs tantum, sed omnibus etiam traditioni-
bus humanis, ut decretis pontificum, somnijs Mo-
nachorum

nachorum &c. tribuerunt iustificationem & as-
firmarunt eas conducere ad remissionem peccato-
rum, & mereri salutem eternam.

Hæc tria monstra ad minus, sunt ordine cons-
ficienda, sanisq; sermonibus conuincenda & cons-
futanda.

Primum, uidelicet, quod Papistæ & Scholasti-
ci Theologi Legi tribuunt iustificationem coram
Deo.

Secundum, quod sententias Pauli calumni-
antur.

Tertium, quod affirmant insuper etiam
traditiones humanas conducere ad remissionem
peccatorum & mereri uitam eternam. Hæc enim
omnia sunt impia & damnata, Nam delent præci-
puum Articulum de Fide, qua iubet Deus unum-
quemq; agentem pœnitentiã, statuere uere sibi re-
mitti peccata, propter mediatorem Christum, non
propter alias placationes, uel ex Lege, uel ex tra-
ditionibus humanis confictas, delent Euangelium
Christi, imo delent mortem & sanguinem Christi.

Primum igitur quod Lex non iustificet ho-
minem peccatorem in conspectu Dei, manifestum
est, quia Lex non potest fieri sine Christo, Pæda-
gogus enim est ad Christum, & Christus est finis
Legis. Nam sine me inquit Christus, nihil potestis
facere.

facere, sine Fide impossibile est placere Deo, imo
quicquid non est ex Fide peccatum est.

Hæ & similes sententiæ satis ostendunt Lex
gem non posse fieri sine Christo, hoc est, nisi post
quam credimus in Christum & Fide iustificati sumus,
& renati accipimus spiritum sanctum. His
enim Lex ipsa alioqui per carnem infirma stabili-
tur, ut Paulus inquit Roma. 7. Quomodo stabili-
tur Fide? quando scilicet, Fide renati concipiunt
Spiritus sanctum, & habent motus consentientes
Legi Dei, quibus inchoetur saltem aliqua Legis
impletio, que placeat Deo, donec in æterna vita
perficiatur.

Cum itaq; Lex non possit fieri sine Christo,
sine Spiritu sancto, cumq; Fides stabiliatur, qua
fronte Legis iustificationem audent Schola. Theol:
predicare, quo ore præsumunt honorem Christi
(qui nos à maledictione Legis redemit) in Legem
& opera Legis transferre.

Contra. Christus Matth. 19. inquit, Si uis
ad uitam ingredi serua mandata, Et Paulus Rom.
2. Factores Legis iustificabuntur.

Respondeo. Concedo Christum & Paulum
proponere Legis promissionem cum conditione
implenda Legis, ut quæ facit ea, uiuet in eis.

Sed

Sed ubi est ille obseruator & factor Legis?
Nonne Deus misit Filium suum in mundum, ut iu-
stificatio Legis impleretur in nobis, quia impossi-
bile erat Legi nos iustificari.

Iusticia Legis est facere Legem, Nemo autem
facit Legem, Ergo nemo fit iustus Lege.

Maior est manifesta ex his sententijs. Si uis
ad uitam ingredi. Item factores Legis &c. Item,
Qui facit ea &c.

Minor ex eo uel maxime probatur, quod ne-
cesse sit Legem stabiliri Fide propter impossibilita-
tem ex infirmitate carnis prouenientem.

Ergo, procul à perfectione Legis absumus
et impletio Legis est imperfecta et immunda, nun-
quam enim tantum diligimus quantum debemus,
nec potest humana natura resistere Diabolo suis
uiribus nec Legem facere, ne dum ei satisfacere po-
test. Quare nec dilectio, nec opera dilectionis, ut
dare Eleemosinam remittere proximo &c. non iu-
stificant, quia sunt imperfecta & immunda, nec si-
ne Christo fiunt, sed Fidem sequi debent & placent
Deo propter personam Deo fide reconciliatam in
Christo uel propter Christum.

Excma.

Exemplum, ut maior harum charitas, scilicet in Christo, Charitas est impletio Legis, scilicet, in Christo. Charitas est vinculum perfectionis, scilicet in Christo, Redime peccata tua Eleemosynis, scilicet in Christo uniuersa delicta opera & charitas, scilicet in Christo, factores Legis iustificabuntur, scilicet in Christo, hoc est, qui credunt & habent bonos fructus (ut Fides non sit inanis cogitatio) iusti pronunciantur. Ita soluit hæc una Regula, scilicet (quod Lex non possit fieri sine Christo) omnia Argumenta de operibus, & ad omnes sententias Legis responderi potest, quia non Lex, sed Christus est salus nostra, non Lege sed Fide iustificamur. Nam Legis impletio nulla est sine Christo, sine remissione peccatorum, sine misericordia Dei, ut sunt egregie sententie Diui Augustini. Da quod iubes, & iube quid uis. Item omnia mandata Dei implentur, quando quicquid non fit ignoscitur, & uita hominis quantumcunq; laudabilis remota misericordia Dei damnatur.

Præterea si respicias officium Legis nihilminus facit, quam quod iustificet, ut enim Lex est, uerbum iræ tristitia, peccati, maledictionis, mortis & damnationis. Ita non diligit homines peccatores, sed accusat eos, ostendit eis peccatum, conterit & perterrefacit eorum conscientias, minatur mortem & occidit, adducit in desperationem, subijcit & retinet homines sub maledictio, deijcit & humiliat

eos

eos, redigit eos in cognitionem peccati, iræ, mortis
& inferni reos non iustos facit.

In summa, Lex auget & abundare facit
peccatum, immundiciem, cecitatem, miseriam,
impietatem, ignorantiam, odium, contemptum Dei,
mortem, infernum, iudicium & commertam iram
apud Deum, Idq; antea sine doctrina Legis non
crediderat homo, cum extenuaret peccatum, quasi
paruum, exiguum & propemodum nihil, donec
aperti sunt oculi eius, & Lege territus & humili-
atus abiecerit animum & desperauerit, anxie cu-
piens sibi adferri auxilium & consolationem.

Hæc officia Legis ex Scriptura sacra ut seorsim
ex Epistolis Pauli ad Roma. & Gala. probari
possunt, Ita diuersissima sunt ab hominis iustifica-
tione coram Deo. Lex enim quantumuis bona
sancta & iusta est, tamen iusticiam & uitam ex
Lege non habemus, sed aliunde quærenda sunt,
nempe ex Euangelio, ex Fide, ex misericordia Dei,
ut David Lege eiectus erigitur sola misericordia
Dei, Misere mei Deus inquit &c. Sic & omnes
peccatores pœnitentes, si ad misericordiam Dei
confugiunt, tunc iustificantur & saluantur, tan-
tum abest, ut Lege (quæ damnat eos) coram Deo
iustificentur. Imo Lex condemnauit & occidit
CHRISTVM ipsum, & ipsa uicissim damna-
ta &

ta & occisa per Christum, quem ergo iustificaret.
Describitur esse malleus conterens petras durissimas, ignis comburens sylvas, & uentus subuertens montes, id est, induratos & superbos hypocritas. Ministra est gratiae, non datrix. Pædagogus est ad Christum, non Christus, carcer hominis, non liberatio seruos generat non liberos. Ideo iugum oneris & seruitutis appellatur.

His officijs ac descriptionibus Legis bene consideratis apparet uelamen esse positum, super eorū Papistarum, & Scholastici Theologorum, ut humanam de Lege tantummodo opinionem alant, cum sentiant homines Lege iustificari posse coram Deo.

Porro quod calumnia sit assuere diuo Paulo falsam hanc interpretationem, quod in Epistola ad Romanos intelligat per LEGEM Ceremonias Legis tantum, et non totam Legem.

Constat primum ex eo, quod omnia peccata, tam Iudeorum quam gentium, quæ enumerat Capite primo & secundo, sunt transgressiones Decalogi contra Deum & proximum, & tamen dicit tales peccatores poenitentes iustificari fide gratis ex gratia, & non ex Lege, per quam ostendit Iudeis & gentibus sua peccata &c.

Deinde

Deinde gloriatio Abrahamæ exclusa est coram
Deo per hoc, quod Paulus non detraxit uni circum-
cisionis Ceremoniæ iustificationem, sed omnibus
operibus & uirtutibus Abrahamæ, uidelicet timori
dilectioni patientiæ, temperantiæ, & similibus be-
nefactis ac uirtutibus Abrahamæ, quod ostendit para-
tacula coram Deo, Nam Paulus bene nouit, neq;
Abraham, neq; ullum hominem posse satisfacere
Legi Dei. Loquitur ergo de iudicio Dei, loquitur
de omnibus hominibus, exemplum sumens ex Abra-
ham. Nam in omnes competit, iuxta illud. Non
iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.

Postremo, quod diuus Paulus totam Legem
complectitur, & non tantum Ceremonias, Constat
ex eo quod cap. 7. sumpserat exemplum ex Deca-
logo, cum sic scribit. Peccatum non cognoui, nisi
si per Legem, Nam concupiscentiam nesciebam, nisi
Lex dixisset, non concupisces. Hoc mandatum est
morale, uidelicet in Decalogo comprehensum. Igitur
diuus Paulus non tantum de Ceremonijs, sed
præcipue de ipso Decalogo loquitur.

Valeant ergo Sycophantæ cum suis calumnijs
& uincat ueritas ipsa, uidelicet, quod nostri iusti-
ficatio non Legi uel Ceremoniali uel morali, sed
soli Christo tribuatur.

Tertium

Tertium monstrum Papisticum, uidelicet, quod traditiones humane seu opera, quae sunt extra Decalogum inuenta & obseruata, iustificent homines coram Deo, qualia sunt missa Papistica peregrinationes, indulgentiae, uita Monastica &c. facile confici potest. Primum à maiori, si Lex & opera Legis non iustificant, multo minus traditiones humane iustificare quenquam possunt. Deinde ex his manifestis Scripturae sacrae locis, frustra melcolunt docentes doctrina & mandata hominum. Matthaei decimoquinto. Item, Regnum Dei non uenit cum obseruatione, Lucae decimoseptimo. Item, Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus coelestis, eradicabitur. Matthaei decimoquinto. Stultum est igitur obseruare traditiones humanas, praesertim hac opinione quod eis consequi uelis remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam aeternam, Hactenus id quod de Lege sentiunt Papistae (quantum ad locum poenitentiae & Iustificationis attinet) confutatum est ut mendacium cedat ueritati, ne seducantur etiam electi.

**QVID DE CONTRI-
tione sentiunt Pa-
pistae.**

Scho

Scholastici Theologi constituunt tres partes
pœnitentiæ. Contritionem, Confessionem & Satis-
factionem.

Contritionem uocant dolorem uoluntariè
pro peccatis assumptum cum proposito confitendi
& satisfaciendi, quibus addunt consolationem &
promissionem. Si homo recte ageret pœnitentiam,
confiteretur & satisfaceret, tunc mereretur per &
propter hæc tria remissionem peccatorum, & iam
esset pro peccatis coram Deo satisfactum. Contri-
tioni enim & satisfactioni culpæ remissionem, sa-
tisfactioni uero pœnæ remissionem tribuerunt, hoc
est, contritus & confessus absolueretur quidem à
peccato, sed interim nisi satisfaceret suis operibus
pœnam ferret, uel hic, uel in purgatorio, quam pœ-
nam deberet in tempore, nunc oratione sua depre-
cari, nunc in ieiunio, nunc Eleemosynis (ut prin-
cipalibus satisfactionis partibus) nunc uigilijs, pe-
regrinationibus disciplina &c. (ut secundarijs par-
tibus satisfactionis) redimeret, quibus impetraret
gratiam, remissionem pœnæ & expurgationem
reliquiarum culpæ.

Sic in sua falsa pœnitentiâ iubebant homines
confidere suis proprijs operibus & tantum uitæ
spatium à Deo petere, quantum ad pœnitentiam
hanc agendam & ad uitam corrigendam suffices-
ret.

H

Hic

Hic nulla Christi, nulla Fidei mentio fiebat;
sed quisq; sperabat se suis proprijs operibus coram
Deo peccata sua ablaturum & aboliturum esse.

Porro, quantum ad contritionem attinet,
posuerunt duplicem dolorem in contritione quo-
rum alterum perfectum, alterum imperfectum
appellauerunt.

Perfectus dolor esset sollicita cogitatio & re-
cordatio omnium peccatorum per totum annum
commissorum, adeoq; commeritæ pœnæ. Hanc
spem doloris uocarunt proprie contritionem.

Imperfectus dolor esset quorundam tantum
peccatorum recordatio, quam spem uocarunt at-
tritionem. Cum enim nemo sciret, quanta debe-
ret esse Contritio ut satisfacere posset coram Deo,
nec omnia sua peccata uel recordari uel confiteri
posset, addiderunt ei pro consolatione, Attritio-
nem quasi dimidiam contritionem seu incoatio-
nem contritionis, ut hæc pro contritione suffice-
ret, quando confitebantur. Exemplum, ut si quis
amore meretricio captus aut uindictæ cupiditate
incensus negaret se posse contritionem habere, seu
dolere pro istis peccatis, nec ponere obicem (ut lo-
quuntur) hoc est, non posse remouere peccatum,
non posse cessare à consensu & actu peccandi;
non

non posse odisse peccatum &c. Tunc interrogatus
an optaret contritionem habere & saltem uelle
non peccare, si respondebat etiam, accipiebant sta-
tim illud pro contritione, cum esset tantum attri-
tio, iuxta illorum opinionem, id est, imperfecto-
rum, contritio & statim remittebant ei sua peccas-
ta, propter huiusmodi bonum opus scilicet.

In his & eiusmodi somnijs de contritione ui-
demus quomodo humana ratio cecutiat ut à prop-
rijs operibus pro suo arbitrio consolationem sine
Christo & sine Fide frustra petat,

Cum itaq; talis contritio ficta sit & simulata
cogitatio, uidelicet, ex proprijs uiribus profecta
sine Fide & sine cognitione Christi, nec uere quen-
quam perterrefaciat, nec mortificet peccati libidi-
nem & cupiditatem, merito sanis sermonibus con-
futanda est & prorsus repudianda, cum sua con-
fessione auriculari, qua quisq; cogebatur omnia
sua peccata (quod impossibile erat) enumerare,
cumq; sua satisfactione & hac quoq; impossibili,
quæ ex diametro pugnat satisfactione Christi. Nam
impia sunt confutanda, ne suus pietati successus pro-
hibeatur ac impediatur.

Cum autem supra positum sit, quid sit uera
pœnitentia, quid uera contritio, & quid de eis

H 2

sentiens

sentiendum sit, hic breuior ero tantumq; scrupū-
lum hunc unum è uia tollam, uidelicet, quod con-
tritioni tribuant remissionem peccatorum, idq;
nullo modo ferendum est, ulli pio homini qui solli-
citus esse de sua salute uelit.

Contritio seu timor & dolor in contritione
duplex est, seruilis & filialis. Seruilis, qui fit sine
Fide, Filialis uero cum fide.

Dolor seruilis in contritione, quia Deum
simpliciter odit & fugit, sicut Diabolus (ut est
horribilis pauor & dolor animi fugientis Deū aut
declinat in desperationem, ut Saulus & Iudæ con-
tritio seu dolor, aut se conuertit ad hypocrysin &
tribuit ipsi dolori iustificationem & remissionem
peccatorum, ut Scholasticorum & Papistarum dor-
lor & contritio, quæ & ipsa tandem adigit eos ad
desperationem, quando cogitant dolorem suum non
satis dignum ac sufficientem esse, cum neq; recora-
dentur omnium suorum peccatorum, neq; confitea-
ntur omnia, neq; pro eis satisfaciant. Vnde quan-
ta debet esse contritio prorsus ignorant, & cum
eum non habeant aliunde consolationem in dubio
uersantur & tandem desperant ac damnantur.

Filialis

Filialis uero dolor Fidem coniunctam habet,
Et est quidem uerus pavor, Et uerus dolor, sed ad
uitam, non ad mortem, hoc est, Quamquam agnos
cit ex Legis prædicatione iustam iram Dei, Et
uere dolet, quod neglexerit aut contempserit DE
VM, tamen non ita simpliciter aut omnino fugit
DEVM, quin magis intendat in finem Legis
CHRISTVM, per Euangelij prædicationem,
Et accedit ad DEVM ac ueniam petit, qualis
fuit contritio primi hominis Adæ, Dauid, Petri,
Mulieris peccatricis, Lucae 7. Latronis Et simi
lium.

Talis dolor placet Deo propter Fidem, quam
coniunctam habet, ut Esa. 66. Ad quem respiciam,
nisi ad contritum corde Et tumentem sermones
meos? Imo talis dolor fit sacrificium, quo sancti
ficatur Deo cor contritum, ut Psal. 51. Sacrifici
um Deo spiritus contribulatus cor contritum Et
humiliatum DEVS non despiciet. Et Psal. 34.
Prope est Dominus confractis corde Et contritum
spiritu liberat, Et Psal. 147. Sanat contritos cor
de Et medetur doloribus eorum.

Sanat (inquit Augustinus) contritos corde,
sanat ergo humiliatos corde, sanat confitentes, sa
nat seipsos punientes, in sese seuerum iudicium ex
ercentes, ut possint esse illius misericordiam senti
entes. Conuerte ergo cor tuum, confitere, age, dic se

H 3

quens

quentia. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc enim dicere, Infelix ego homo, iam cor conterere est, ille speret felicitatem, qui confitetur infelicitatem, dic ergo. Quis me liberabit de corpore mortis huius? ut responderetur tibi, Gratia Dei per Dominum uostrum Iesum Christum.

Hæc Augustinus & alia quæ Legis ibi de uera contritione, deq; uera confessione quibus coniuncta est Fides, quam misericordiam apprehendit peccator, de satisfactione per opera, ne unum uerbum addit sed infelicitati peccatoris, cor suum conterentis & peccata sua confitentis annectit ex Euangelio & Fide cum diuo Paulo liberationem per gratiam Dei, propter Iesum Christum, Tantum abest ut uel contritio uel confessio, ne dum satisfactio Papistica mereantur remissionem peccatorum aut iustificent peccatorem in conspectu Dei, Cum ne uera contritio coniuncta cum Fide iustificet quenquam, sed gratia liberentur credentes in Christum per Fidem & propter Christum

Necessè est ergo non solum taxari & abijci, sed etiam in æternum damnari Papistarum opinionem, quæ fingit homines contritione mereri remissionem peccatorum seu dari remissionem peccatorum propter dignitatem ipsius. Retinenda

nenda est enim uox Euangelij quæ clamat, *Gratis*
remitti peccata propter Filium Dei non tantum,
ut mentes perterrefactæ teneant certam & firmam
consolationem, sed etiam ut Christo debitus honos
tribuatur.

Porro contra eos, qui contendunt contritio-
nem esse bonum opus præcedens Fidem, ideoq; ne-
cessarium ad iustificationem, sed meritorium æter-
næ uitæ.

Primum id obseruandum est contritionem
non tam esse nostrum opus, quam nostram passio-
nem, qua concutimur & conterimur, ut ad con-
tionem Petri legalem uos crucifixistis **CHRIS-
TVM** Dominum &c. Compuncti sunt
corde Acto. 2. Item ad Stephani concionem, Cuius
uos nunc proditores & homicidæ fuistis, dissecan-
bantur cordibus suis Acto. 6.

Nos ergo non possumus nos contere ut do-
cebant Monachi, sed conterente Deo conterimur,
& tamen adhuc non sequitur remissio peccatorum
ut Iudas est contritus & multi alij, adeo ut uitam
alij laqueo alij gladio finire seu abrumpere non du-
bitarunt & tamen non sunt iustificati in illa
tanta contritione, qua maior esse non potest,
non ergo sequitur. **EGOSVM CONTRI-
TVS**, ego sum iustus. Item, uera contritio
H 4 & Fides

¶ Fides sunt inseparabilia, Ergo non sola Fides iustificat, negatur consequentia, qui nos passivi tantum sumus, nos nihil agimus sed patimur. Dominus est qui mortificat per contritionem & uiuificat per Fidem. Ipse conterit nos & non ipsi nos, ipse efficit ut clamemus. O miser ego, quid faciam? quo nunc me uertam? ad quem confugiam? Hei mihi actum est. Ah mori exopto &c. Hic tandem accedit Fides, quæ arripit uerbum de Christo quod gratis, & indignos uelit iustificare & saluare. Ita sola Fides iustificat, & non contritio seu dolor præcedens Fidem.

Præterea quantum ad necessitatem contritionis attinet obseruandum est multa, ad aliquam rem esse necessaria, quæ tamen non sunt eius rei cause. Posita causa necessaria sequitur effectus, sed posita contritione, non sequitur iustificatio.

Iudas fuit contritus, & haud dubie consecutus fuisset remissionem, si contritio fuisset causa remissionis peccatorum. Item, Diaboli habuerunt contritionem, sed tamen nullus sequebatur effectus. Petrus quoque est contritus, sed nisi CHRISTVS respexisset illum, mansisset in suo peccato.

Ergo contritio tametsi est necessaria, tamen non est causa iustificationis. Sed Spiritus sanctus
ubi

ubi uult spirat. Et Deus quos uult iustificat. Imo si
contritio esset causa remissionis peccatorum, tunc
esset de condigno & cessaret CHRISTVS,
qui iustificat & uiuificat.

Cum igitur contritio non sit tam nostrum
opus, quam opus Legis DEI in nobis requiritur
quidem, sed non est necessaria, neq; ad iustificatio-
nem, neque ad salutem, tanquam causa iustificatio-
nis & salutis aut meritoria &c.

Non enim omnis res, quæ præcedit Fidem,
est causa Fidei & iustificationis, alioqui & nos
ipsi essemus causa, imo etiam peccatum, quia ne-
mo iustificatur, quin sit peccator, & sentiat ante
peccatum,

Cæterum uerbum ipsum est causa Fidei, hoc
est certum, uerbum non est opus nostrum, sed
uirtus seu regnum Dei, efficax & potens in cordi-
bus nostris, auditus autem est passio & materia ius-
tificationis. Fides ex auditu est, auditus autem per
uerbum Christi.

Valeant igitur Papistæ, cum sua contritione
meritoria &c. cumq; sua impossibili tam confessio-
ne quam satisfactione.

H 5

QVID

QVID DE FIDE SENTI unt Papistæ.

Diuus Paulus ad Titum, Caput i. scribit
coimquinatis & infidelibus nihil esse mundum, id
quod in Scholasticis Theologis uerissimum esse
comprobatur, sicut enim in prima parte poeniten-
tiæ conspurcarunt omnia suis operibus & meritis,
ita secundam partem euertunt quoq; penitus, ut
neque Fidem neq; Euangelium, neq; Christum ip-
sum purum habeant, sed inquinatæ sunt eorum
mentes & conscientie.

Definiunt quidem ex II. Cap. ad Ebræ. Fi-
dem, quid nam sit, ut Scripturæ pro se prætextam
habere uideantur (ut est hæc mira Satanae techna
transfigurare se in angelum lucis & speciem pietas-
tis præ se ferre) sed totam definitionem postea suis
pauis expositionibus corrumpunt.

Primum enim statuunt Fidem esse fundamen-
tum & quasi subsistentiam quandam salutis tan-
tum, seu initium quoddam, unde quis sceliciter sus-
am salutem auspicietur. FIDES (inquiunt) est
fundamentum substans ædificio spiritali.

Deinde

Deinde uocant Fidem primum habitum
uirtutum, quasi sit ex multis & crebris actionibus
conflata & comparata, cui primas tribuunt inter
tres uirtutes Theologicas ut uocant, & monstrosas
inter Fidem spem & charitatem differentias po-
nunt.

Tertio Fidem intelligunt Historicam tantum
de rebus præteritis præsentibus & futuris, ut de
creatione rerum, de resurrectione mortuorum
&c.

Quarto, mutant & uariant exemplo Pro-
pheti Fidem in mille formas ac figuras, nunc enim
uocant eam informem, quæ tantum habet testimo-
nia Scripturarum & miraculorum sine charitate
& cæteris uirtutibus, naturaliter acquisitas ex
crebris actionibus credendi, nunc infusam, ut quæ
sit habitus à Deo super naturaliter et immediate in
anima creatus, nunc formatam scilicet charitate
& cæteris uirtutibus adiunctis, nunc explicatam
scilicet uniuersalium propositionum in Theologia,
nunc implicitam, ut particularium propositionum
nunc uiuam mortuam, fictam &c.

Quinto, docent homines dubitare de remissione
peccatorum, & ut semper cum formidine credant,
hos

hoc est, ut neq; firmiter, neque certo statuunt sibi remissa esse peccata, nescit homo inquit, utrum odio an amore dignus sit, hoc est, ut ipsi interpretantur, homo debet incertus esse & dubitare utrum sit in gratia, nec utrum Deo placeat nec ne, Sic enim scribit Petrus Maluenda in suis propositionibus. Etsi certum sit omnia peccata, quae ullo unquam tempore remissa sunt aut remittuntur per sanguinem propitiatoris remitti, tamen cum quis firmiter & certo statuit sibi remissa esse peccata, non habentes conditionis suae & infirmitatis rationem, iudicio magis temerario, quam Scripturae auctoritati ducitur.

Docent & Louanienses Theologi in suis propositionibus idem, Fides, inquit, qua quis firmiter credit & certo statuit propter CHRISTUM sibi remissa esse peccata, seq; possessurum uitam aeternam, nullum habet in Scripturis testimonium, imo eisdem aduersatur. Ita docent, & Maluenda & Louanienses Theologi. Christianum oportere dubitare, num sit in statu salutis, & pavidas mentes ac fugientes Deum, cum intuentur suam miseram conditionem, instruunt ac informant ut maneat in dubitatione.

Sexto

Sexto, simpliciter negant Papistæ sola Fide
iustificari homines coram Deo, quemadmodum
in sexto tridentinæ consilio Synodo concludunt in
hunc modum. Si quis dixerit, quod sola Fides om-
nino sine alijs operibus iustificet impium, quasi
nihil aliud ad hoc ex parte hominis requirat quam
hoc, Anathema sit.

Hæc & similia de Fide, Scholastici Theolo-
gi nugantur, quæ quia detrahunt CHRISTO
& conscientias in dubitatione relinquunt adeoq;
cum diuo Paulo, sicut & cum tota sacra Scri-
ptura pugnant, necessario taxanda, repudianda &
sanis sermonibus conuincenda & confutanda sunt,
modo sani in Fide perseuerare uelimus & Fidem
sinceram retinere.

Primum itaq; concedendum est hoc, Fidem
esse quidem fundamentum respectu bonorum ope-
rum, extra locum iustificationis, ut bona opera
sint fructus suæ radicis, scilicet fidei, quæ efficax
est per charitatem, id est, in charitate & bonis
operibus ostendit se uiuam & ueram Fidem esse,
quam sine operibus mortuam esse, iacobus affir-
mat, & opera uicissim Deo sine fide non placere
testatur Epistola ad Ebræos Cap. undecimo sine
Fide impossibile est placere DEO. Hic Fides
est

Tomo. 10.
sermone
3. Folio
637.

est omnium bonorum operum fundamentum, et si quis hic non ambulauerit per Fidem, ut Augustinus inquit, non perueniet ad speciem beatae uisionis Domini nostri Iesu Christi. Sed in loco Iustificationis, Fides non est fundamentum tantum, sed est prora & puppis salutis nostrae sola sine dignitate & meritis operum, solum Christum respiciens & misericordiam Dei pro suo fundamento, quod apprehendit & quo nititur habens.

In hoc foro scilicet, Fides non est fundamentum bonorum operum, quasi bona opera concurrant ad nostri iustificationem, ut ipsa non soli fidei, sed etiam operum meritis adscribatur, Sicut enim sola differentia est, quae meretur exitium aeternum. Ita sola est Fides quae iustificat.

Primo, Quid meruit David credens & dicens. Miserere mei Deus &c.

Secundo, Quid Publicanus orans. Deus propitius esto mihi misero peccatori.

Tertio, Quid Abraham inuenit, secundum carnem, id est, ex suis uirtutibus & operibus. Credidit Abraham Deo?

Quarto, Quid Adam ipse meruerat, ut acciperet

si
ia
os
si
ed
ta
ns
od
en
ur
lei
im
m
di
deus
dum
Cre
t ac
peret

tiperet Euangelium gloriæ Dei? Semen mulieris,
conteret caput serpentis.

Quinto, Quid latro in cruce meruerat, iam
iusto iudicio damnatus ad crucem? An non in cru-
ce sola fide iustificatus est? Idem de omnibus in
Christo iustificatis ac iustificandis oportet sentire,
quod non Fide tanquam fundamento & operibus
tanquam iustificatis, super Fidei fundamentum
sint iustificati uel iustificandi, sed sola Fide, Gratis
& absq; operibus Legis, ut Paulus inquit, Quia
iustus ex Fide sua uiuit, & iustificati fide pacem
habemus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum
Christum.

Nec uult autor Epistolæ ad Ebræ. Cap. 11.
definitione Fidei quod Fides sit talis substantia ope-
rū in loco iustificationis. Sed refert ὑποστροφ. i.
sustentationem seu possessionē ad res, quæ sperantur
& ἔλεγχος, id est, demonstrationem seu certitu-
dinem, seu certam fiduciam ad res, quæ non appa-
rēt, quasi dicat habete patientiam in aduersis. Mors
uersatur quidem ob oculos uestros, sustentate uos
fide, quæ credit uitam æternam. Vos estis obuoluti
putredine carnis, Fides interim uestra nititur fu-
tura resurrectione. Peccatum Habitat in uobis, Fi-
des tamen pronunciat uos iustos. Obruimini infini-
tis miserijs interim credite uos esse beatos. Esuritis
& sititis, Fides interim credit promissioni omnium
bonorum &c.

Ita

Ita Fides uocatur subsistentia, seu sustentatio & possessio rerum, quæ in spe adhuc sunt posite, & certa quædam demonstratio seu euidencia, seu euidens certitudo rerum, quæ non dum apparet nostris sensibus, sed cum præsentibus pugnare uiderentur, nisi fides patientem consolaretur ac sustentaret, ijs bonis quæ non uidentur & quæ sperantur tantum, ut etiam legis 2. Cor. 4. Dum non spectamus ea quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Et Cap. 5. per Fidem ambulamus, & non per speciem. Et Roma. 8. Si quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus.

Idem uult Epistola ad Hebre. uidelicet, quod Fides sit certa quædam fiducia rerum quæ promissæ non uidentur adhuc, sed saltem sperantur. Ergo non uult id, quod Scholastici Theologi inde concludunt, nempe Fidem esse fundamentum tantum & initium iustificationis & salutis, quasi demde per opera charitatis absoluantur.

Secundo. Quod Fides non sit qualitas in nobis, nec habitus uirtutum uel primus uel secundus, sed merum DEI donum ex auditu uerbi Christi proueniens. Id satis apparet ex superioribus, quæ de tota pœnitentia cuius pars est Fides dictaui, nempe,

inemp̄e quod sit donum Dei. Sape dictum est, Fides
dem ex auditu esse, auditum autem per uerbum
Christi. Et Fides inquit Paulus, non est in sapiens
tia hominum sed in uirtute Dei. Et Epistola ad
Ebræ. inquit, Fidei autorem aspiciamus & consus
matorem Iesum. Ideo non tam nostra quam Christi
fides appellatur, ut ad Galat. 3 ex fide Iesu Chris
sti promissio datur credentibus. Et diuus Paulus in
carne uiuens, dicit se uiuere in Fide filij Dei.

Porro si Fides fuisset in Paulo, uel qualitas
uel habitus, non ita contra eam pugnasset ante con
uersionem quam postea tam fideliter prædicauit &
ubiq; testatur eam à DEO donatam esse Gala. 3.
Priusquam ueniret Fides sub Lege custodiebamur
conclusi in eam Fidem, quæ reuelata erat, ubi Pau
lus Fidem uenisse & reuelatam esse dicit, Ergo non
est domi nostræ nata, neq; nobis congenita, neq;
frequentibus credenti actionibus acquisita Fides,
sed uerbo Dei reuelata ad nos uenit.

Ideo ad Ephesios scribit, Gratia estis saluati
per Fidem, & hoc non ex uobis, DEI donum
est &c. Et ad Philippenses primo uobis donatum
est pro Christo, non solum, ut in eam credatis, sed
etiam ut pro illo patiamini.

I

IMO

Imo CHRISTVS S ipse, Fidem à Spiritu
sancto esse declarat, Iohan. 4. per metaphoram
aquæ, qua Fidem intelligit, loquens ad mulierem
Samaritanam, in hunc modum. Qui biberit ex
aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed
aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salis
entis in uitam æternam, quod idem alijs uerbis à
CHRISTO sic effertur. Qui credit in Filium
habet uitam æternam, hæc & multæ similes senten-
tiæ destruunt hanc Scholasticorum Theologorum
opinionem, quod Fides sit habitus, aut primus ha-
bitus uirtutum &c.

TERTIO.

Horrendum est apud Papistas Fidem signis-
ficare tantum Historiæ noticiam qualis est Dæmo-
num Fides, ut Iacobus inquit, Cap. secundo. Dæ-
mones credunt & contremiscunt, hoc est, norunt
Filium DEI, & horribili metu iudicij, impen-
dentis cruciantur, ut Marc. primo. Satan in ob-
sessio homine clamauit, Dicens. Quid nobis & tibi
Iesu Nazarene uenisti, ad perdendum nos? Scio
quod sis sanctus Dei. Et Matt 9. uocant Christum
filium Dei. Quid nobis inquit, & tibi Iesu fili
Dei, uenisti huc ante tempus torquere nos.

Talis fuit & Iudæ Fides scilicet Historica,
seu generalis Fides, ut dicitur qua quis in gene-
re cre-

re credit, aliquibus remitti peccata, sed non sibi.

Hæc non erigit mentem perterrefactam & fugientem Deum, sed potius auget pauores & fremitum aduersus Deum, sicut Iudas & Diaboli eo magis irascuntur, quia sciunt filium Dei iudicaturum esse & alijs interim remitti non sibi. Notant Fidei breuiarum, quod Symbolum nos uocamus.

Credunt, unum esse DEVM, credunt Filium DEI natum & passum.

Item, iudicaturum uiuos & mortuos, sed hæc non pilo quidem emendatiores fiunt, quia non amplectuntur promissiones de CHRISTO, non credunt in Iesum Christum.

Sic neq; Papistæ cum de Fide agitur, cogitant de promissione & de mediatore Iesu Christo filio Dei, sed & promissiones & filius DEI illis prorsus sepultus est, prorsus inanis & nullius usus apud eos, dum se tantum ac suas uirtutes & dona, ut ipsi uocant infusa considerant ac intuentur & statuunt quod propter illa sunt iusti & accepti DEO, & dare ipsis uitam æternam.

Observandum est itaq; quod Fide non tantum Historiæ noticia significatur, qualis est in Diabolis, sed etiam assensus, quo promissioni creditur, seu fiducia misericordiæ, quæ in promissione offertur. Et Paulus definit Fidem in Epistola ad Roma. 4. Cap. ubi iubet Fide accipi promissionem, iubet ut statuas Deum uere uelle tibi ignoscere, te recipere ac postulare ut hoc credas & hac Fide ipsum inuoces Christo mediatore ac intercessore. Sicut recte Bernhardus dixit, Credas ea quæ sunt in Symbolo uera esse? recte facis, sed adde, ut credas etiam hoc, quod per Christum tibi peccata donantur, hoc est, testimonium quod perhibet Spiritus sanctus in corde tuo, dicens, dimissa sunt tibi peccata tua, sic enim arbitratur Apostolus. Gratis iustificari hominem per Fidem. Et Petrus Acto. 10. sic inquit. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum, Iohan. 1.

Nos igitur ex Prophetarum & Apostolorum scriptis, cum de Fide agimus, non consideremus in nobis aliqua DEI dona, sed intueamur promissiones DEI gratuitas, in quibus ipsius misericordia erga nos lucet, & conspicitur, nec permittamus ut Scholastici Theologi Fide sua Historiæ
ca dea

ea deleant præcipuum Articulum doctrinæ de Fide
qua iubet D E V S, unumquemque agentem pœnitentiam
statuere sibi ipsi uere remitti peccata pro
pter mediatorem, non propter alias placationes.
De hac enim Fide loquitur Paulus qua pœnitentiam
agens sibi ipsi remitti credit, cum ait, Iustificati
Fide pacem habemus.

Quarto, Monstrosas Fidei distinctiones &
diuisiones omittamus, & unam Christianam Fi
dem cum diuo Paulo, non solum amplectamur, sed
etiam osculemur & mordicus retineamus, ea est,
quæ solum CHRISTVM respicit, ea est, quæ
DEI misericordiam apprehendit, ea est, quæ nititur
promissionibus DEI, Sicut Apostolus ad Ro
ma. 4. coniungit Fidem & promissiones correla
tiue, satis ostendens, Fidem sine promissionibus esse
non posse, nec promissiones absque Fide.

Cum itaq; Fides non sit tantum Historiæ no
ticia, sed etiam firmus assensus promissionum diuina
narum, de CHRISTO una & ipsa est Schola
stica Theologica speculatio de Fide informi, forma
ta acquisita &c. non enim intelligunt iustificatio
nem, qua coram DE D iustificamur, nec statuunt
hominem tunc primum esse acceptum DE O quan
do reconciliatus est ei per Christum.

Ideo monstrosas Fidei diuisiones finxerunt,
sicut etiam in uocabulo Gratiae cum Pelagio lus-
dunt, fingentes gratiam gratis dantem & gratis
datam.

Item, Gratiam praeuientem, preparantem,
adiuuantem, operantem, cooperantem & gratum,
facientem, sed ignorant gratiam & Fidem, nihil
est illorum gratia, nihil Fides, neq; informis, neq;
formata, nihil est infusa more Papistico, nihil ac-
quisita.

Deniq; nihil est Fides explicita & implicita,
nisi uana quaedam opinio, & uaga humana ani-
mi cogitatio. Nam uera & Christiana Fides est
certa & constans fiducia DE I erga nos, in corde
uiuens & efficaciter agens, qua conijcimus nos
totos in DEVM & permittimus nos DEO,
qua certo fieri non dubitamus milies oppetere mor-
tem propter CHRISTVM, nihil enim respi-
cit praeter CHRISTVM uictorem peccati &
mortis & largitorem iusticiae salutis & uitae eter-
nae.

Fugiamus igitur has Fanaticorum homi-
num spinas & tenebras adeoq; uanas de gratia &
Fide speculationes, quae sunt in Ecclesiam ex ne-
glecta Lectione Prophetarum & Apostolicorū
Scriptorum ad obscurandam doctrinam de iusti-
cia

sia Fidei, & gratia inuectæ, & in uera doctrina Filij DEI maneamus ac perseueremus.

Quinto. Confutanda est Sophistarum & Monachorum pernitiōsa doctrina de dubitatione, quod docuerunt & statuerunt neminem certo scire posse (etiāsi pro uirili sua bene operetur & inculpate uiuat) utrum in gratia sit, utrum consequatur remissionem peccatorum, sicut supra de Petri Maluendæ & Louonensium propositionibus dictum est. Absit, inquiunt, ut certo statuamus quod simus in gratia, quod simus sancti, quod habeamus Spiritum sanctum, etiāsi sancte uiuamus & omnia faciamus.

Imo dicunt arrogantiam & magnam presumptionem esse, certo statuere se esse in gratia & humiliationem esse dubitare, an simus in gratia, & tunc DEVM misericordem esse, & dare gratiam iuxta illud, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Hæc impia opinio uulgatissima & receptissima, fuit principium & Articulus quidam Fidei in toto Papatu, quo doctrinam Fidei prorsus obruerunt. Fidem euerterunt & conscientias

perturbarunt, Christum ex Ecclesia sustulerunt,
Omnia beneficia & dona Spiritus sancti obscurarunt
& abnegarunt, Verum cultum Dei abrogarunt.
Idolatriam contemptum & blasphemiam
DEI in cordibus hominum exercerunt,

Imo doctrina precipiens dubitationem aut
adducit ad desperationem, aut in securis gignit
Epicureum contemptum Dei. Nam qui de uoluntate
Dei erga se dubitat, & non certo statuit se esse
in gratia, is non potest credere se habere remissionem
peccatorum, se DEO curae esse, se posse saluari
&c.

Quomodo in morte se sustentabunt isti, qui
de Fide nihil audiuerunt, qui putant dubitandum
esse utrum consequantur remissionem peccatorum
nec ne? Quomodo inuocabunt Deum, cum ita cogitent.
Nescio quid agam, fortasse Deus me abiecit,
nec respicit meas preces. Et sic argumentantur.

Omnes conuiuas oporteat esse certos se inuitatos esse.

Sed nemo potest esse certus.

Ergo, Nemo certo statuatur se inuitatum esse.

Minos

Minorem sic probant. Nescit homo utrum
odio an amore dignus sit Eccle. 9.

Hunc locum ex Ecclesiaste deprauatum So-
phistæ cum maximo scandalo inuexerunt in Ec-
clesiam & interfecerunt plurimas conscientias, ut
fuerit apud eos uere locus infernalis, uidelicet, quod
homo deberet esse incertus, & dubitare utrum esset
in gratia nec ne, ut cum omnia facisset aliquis cri-
am iuxta uerbum DEI, debere tamen eum dubi-
tare & incertum esse docuerunt utrum Deo plas-
ceret nec ne.

Hæc est impia Diabolica sententia, & ab
ipso Diabolo introducta in Ecclesiam, ut nocentis-
sima pestis & horrendum peccatum. Quicquid
enim dubitans cogitat ne dum loquitur & operas-
tur peccatum est. Quia omne quod non fit ex
Fide, peccatum est, Qui hesitat inquit Iacobus, si-
milis est fluctui Maris, qui à uento mouetur &
circumfertur, non ergo existimet homo ille, quod
accipiat aliquid à Domino, uir uacillans animo
non potest subsistere in omnibus uijs suis.

Ideo oportet nos esse certos, & non dubitare,
sicut & petrus inquit. Certam facientes uoca-
tionem uestram, secunda Petri primo, ubi hortas-

I 5 tur eos,

tur eos, ut Fidem suam probent, & certi fiant de Fide per bona opera, sicut ex fructibus arbores cognoscuntur.

Nos itaq; certo statuamus omnia nostra uere placere DEO, ac si sonaret uox de Coelo, similis uoci Patris de Filio. HIC EST FILIUS MEVS &c. Nam quid aliud agit totum Euangelium, quam ut declaret nobis uoluntatem Patris & certos de misericordia propter CHRISTVM, nos faciat.

Quantum ad locum, quem citant ex Eccle. Cap. 9. attinet, Salomon loquitur ibi de odio & amore hominum inter seipsos, Tanta est imbecillitas & calamitas huius uitae, ut cui credas nescias, utrum illi quos etiam putas fidos esse amicos sint mansuri in amicitia an non, ut multi sub initium huius Euangelicae causae fuerunt nostri optimi amici, sed postea facti sunt insensissimi hostes nostri.

Ita est admodum miserum habere bonos amicos, & saepe uidemus quoties nos fallunt & pro maximis beneficijs summam ingratitude[m] referunt, Ita locus Salomonis loquitur, non de conscientia agente coram DEO, seu de fauore in iudicio DEI, sed de iudicijs & uoluntatibus
homio

hominum inter seipsos. Quia ipse Salomon sub
inde admonet se tantum dicere de ijs, quæ sub sole
sunt, & hoc loco taxat ingratitude mem homi
num.

Nos autem qui uolumus esse Christiani cer
tos esse oportet de uoluntate DE I, quia CHR I
S T V S aperte dicit, Iohannes tertio. Sic DE V S
dilexit mundum &c. & totum Euangelium nihil
aliud agit, quam ut nos de uoluntate DE I certi
ficet, ut secunda Paralipp. 20. Credite in D O
M I N V M DE V M uestrum & securi eritis.

Et Roma. 9. Omnis qui credit in eum, non
confundetur, Imo, qui non credit DE O, menda
cem facit eum, quia non credit in testimonium,
quod testificatur DE V S de Filio suo. i. Iohan. 5.
Et ipse Filius Dei nihil æque in suis exprobrat
atq; dubiam illorum Fidem, & nihil æque com
probat atq; certam quorundam fiduciam, ut dum
coorta tempestate Petrum arguit modicæ Fidei.
Matthæi 14. sicut & reliquos Discipulos, Matth.
5. Quid timidi estis modicæ Fidei, quorum etiam
alias dubitationem & in credulitatem exprobrauit
ut Marci ultimo, & in alijs locis, sicut & Regu
li dubitationem reprehendit, nisi signa, Iohan. 4.
Nec alia de causa Moses abiectus est, ne dux esset
populi Israelitici in terram Canaan. Quia non
credis

credidisti inquit, ut me glorificaris coram Filijs
Israel, Nume. 20. Econtra Fidem Cananeæ mulie-
ris, quam Christus ter à se abegit. Matth. 15. Item
Centurionis & similiarum Fidem commendauit &
laudauit.

Ita semper fuit dubitatio & incredulitas à
Christo improbata, Fides uero commendata tantum
abest, ut uoluerit nos dubitare, cum Fidem ipsam
serio postulet & iubeat, ut certo credamus, sicut
& diuus Paulus Fidem Abrahæ laudans, inquit,
Roma. quarto, Non dubitauit diffidentia, sed
præter spem in spem credidit. Quod exemplum
proponit at inculcat, ut nos quoq; amplecti pro-
missionem & uincere dubitationes, quibus turbantur
nostræ mentes, doceat.

Iaco. 1.

Si manendum est nobis in dubitatione, quid
erunt hæc dicta? In te DOMINE speraui &c.
Qui confidunt in DOMINO &c. Nisi inanes
soni cum hesitantes nihil accipiamus à DOMI-
NO. Quid opus est præcipere & urgere dubita-
tionem cū alioqui sit originalis peccati fructus &
illustre signum hominis naturā non esse integram,
sicut & carnalis securitas & alij prauis motus con-
trarij uerbo DEI, flammæque uiciosarum cupidi-
tatum, ad quas ipsa corrupta natura, sicut & ad
dubis

Dubitationem per se satis inclinata est, imo quibus
repugnandum est, & gratiam & SPIRITUM
SANCTUM excutiant & nos fiamus rei aeter-
nae irae & mortis.

Propterea, si quis sentit se dubitare, quod
fit quotidie, sine Diabolico Papistarum mandato, Lucae 17.
debet exercere Fidem luctari contra dubitationem Marc. 9.
& orare cum Apostolis, DOMINE adauge
nobis Fidem, & cum patre Filij obfessi dicentis.
Aduua incredulitatem meam, ut sic perueniamus
ad aliquam certitudinem, & superata dubitatione Roma. 1.
crescamus de Fide in Fidem.

Sed dicas quibus signis meipsum certio-
reddam, contra dubitationem, quod sim in gra-
tia.

Respondeo signa certitudinis, quod homo pius
sit in GRATIA, sunt duplicia, interna & ex-
terna.

Interna signa sunt, CHRISTVS ipse,
& Spiritus sanctus, uidelicet, quod habes patrem
propitium. In CHRISTVM enim credis, &
totam fiduciam tuam, in eum collocas. Ergo si
CHRISTVS placet Patri, statuas & te placeat Ephe. 1.
re Patri in Christo. dilexit nos in ipso &c.

Item,

Item. Ipse est ad dextram patris, & interpellat pro nobis. Roma. 8. Et gratia Dei abundat supra peccatum, id est, uberior & potentior est peccato. Et in Psalm. Dominus pascit me & nihil mihi deerit &c. Misericordia & ueritas regnant super nos in eternum.

Deinde credendo Spiritum habet, quem ex auditu Fidei consecutus est ad Galat. 3. Nam Deus misit Spiritum Filij sui in corda nostra clamantem Abba pater. Gala. 4. Et ipse spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si Filij Dei & heredes, heredes quidem Dei coheredes autem Christi. Christus autem in suo spiritu certissimus est se placere Deo.

Quare & nos cum eundem spiritum Christi habeamus, debemus certi esse, nos esse in gratia, propter eum, qui certus est. Deus enim confirmat nos in Christum, ungit nos, signat nos, dat pignus spiritus in cordibus nostris, 2. Corinth. 1. & 5.

Externa uero signa sunt, quod Baptisatus es, quod sanguine Christi mundatus es, quod uiuis in societate Ecclesie, quod non solum amas puram uerbi doctrinam, sed etiam uehementer gaudes eam propagari, & numerum credentium augeri. Econtra Fanaticos Spiritus odio habes, & libenter

ter audis de Christo, doces, gratias agis, laudas,
confiteris eum, cum dispendio rerum tuarum &
cum uitæ tuæ periculo. Deinde secundum uocati-
onem pro uirili facis officium, in Fide & cum
gaudio non delectaris peccatis, non erumpis in
alienam uocationem, sed tuæ propriæ seruis, adiu-
uas egentem fratrem, consolaris tristes &c. Vide
hæc copiosius in Annotationibus Lutheri, super
quartum Caput Epistolæ ad Galatas.

Repugnandum est igitur dubitationi, cum
sit tantum, & tam nocens peccatum, ut abiiciat
promissiones & Deum facit mendacem, erigenda
est Fides, quod uere uelit Deus propter Filium nos
recipere & exaudire, Filius enim (ut Iohannes
inquit) qui est in sinu patris, ipse enarrauit nobis,
hoc est, ipse attulit ex sinu æterni patris claram et
certam reconciliationis promissionem, ne dubite-
mus de reconciliatione, sed ut conscientia nostra
certam & firmam consolationem habeat, quam
causam & Paulus etiam inculcat.

Rom. 4. Ideo ex FIDE Gratis ut firmæ
sit promissio, GRATIS, id est, non propter
dignitatem & meritum nostrum, sed propter FI-
LIVM DEI. Si hæc exclusiua particula non es-
set addita, tunc habere possent aliquam con-
firmans

firmandæ dubitationis occasionem, quia tunc pen-
deret iustificatio ex nostris operibus & meritis,
fieretq; statim incerta, ut merito de ea dubitaretur,
sed exclusæ est etiam dubitatio per particulam gra-
tis, sicut & dignitas nostrorum operum & me-
ritorum.

Explodendus est igitur impius error Aduer-
sariorum, qui ignari Euangelij & tantum ras-
tionis humanæ iudicium sequentes iubent dubitas-
se & affingunt dubitationem, non esse peccatum,
Sed certe peccatum est, non accipere promissionem,
nec tribuere DEO promittenti laudem ueritas-
tis, ut primo Iohannis quinto dicitur. Qui non
credit Deo, mendacem facit eum, & summa bla-
sphemia est contemnere uocem, quæ de cælo sonus
est, Hunc audite.

Sexto: Quod negant simpliciter Papistæ &
SOLA FIDE IUSTIFICARI HOMI-
NES CORAM DEO. sicut supra positum
est, blasphemum illud Tridentini consilij decre-
tum in sexta sectione conclusum, Nucleus est tra-
ditionum humanarum pugnantium cum uerbo uer-
bo Dei. Si enim hic non fortiter pugnat & negant
profocis & aris, ualde culmis eorum officit, ne diu
sint animalia uentris in arundineto. Psal. 65.

Sed

Sed nos articulum iustificationis ex gratia Dei tenentes, certo scimus nos sola fide in Christum iustificari. Primum enim sola fides apprehendit misericordiam Dei. Roma. 3. Iustificamur Gratis &c. Nam fides & misericordia Dei sunt correlatiua, & perinde est dici, Fide nos iustificari atq; misericordia Dei nos iustificari.

Demde Fides apprehensa misericordia Dei propter Christum, pugnat contra terrores peccati mortis & inferni quibus alioqui conscientia hominis iustificati reuocaretur ad contemptum Dei, uel ad diffidentiam misericordiae Dei.

Tertio, defatigata fides in conflictu contra peccatum &c, neminem habet ad quem confugiat pro auxilio, praeter Filium Dei summum uictorem & contritorem capitis serpentis. Hic et Fides ipsa per Euangelium Christi confirmata Victoriā obtinet, ac interim pugnare non desinit, ut est uita hominis militia super terram. Nā sine militia hac, Fides et Vera cognitio Dei quod sit misericors & propitius propter Filium retineri non potest. Circuit inquit Petrus, Diabolus &c, cui resistite fortes in fide. Et Iohannes Victoria nostra, Fides est. Et Paulus, 1. Ioan: 4. Iustificati fide, pacem habemus apud Deum, unde constat, Fide iustificatum hominem ex altera parte, id est, coram Deo pacem habere, quia in promissionibus Dei quiescit, certus de remissione

K pecca

peccatorum iusticia & uita eterna. Ex altera uero parte, id est, coram mundo & hostibus, bellum habere, quod semper cum eis geret, ac in acie stabit, donec uictoriam post uictoriam (Christo iuuante, qui dicit. sine me nihil potestis facere) consecuta fuerit.

Ioan: 14.

Ita Abraham fide iustificatus, pacem habuit apud Deum, nihil hesitans sed dans gloriam Deo

Ro: 4.

certus de promissionibus, sed interim bellum gessit cum spe carnis, id est, cum desperatione de corpore suo mortuo & mortua uulua Sara, contra spem in spem credens ad Roma. 4. Ita fides Dauidis in persecutione, pacem habuit cum Deo, propter certitudinem Promissionum, sed bellum interim gessit cum peccato, quo suaserunt ei, quod interficeret Saulem, absit, inquit, ut immittam manum meam in sanctum Domini. Sic Fides latronis in Christo pacem habens, interim contra alterius latronis incredulitatem pugnauit. Fides Cananae mulieris à Christo tentata praeualuit ac uicit. Peccatricis fides à Phariseo impugnata, perrupit.

Luc: 7.

Ex his patet solam Fidem adherere Filio Dei, solam Fidem apprehendere misericordiam Dei, sola fide iustificari peccatorem coram Deo, sola fide debellari terrores peccati mortis & inferni, Denique sola fide Victoriā credentibus contingere propter Christum. Hic Lex & opera

opera, nihil habēt quod agant seu agere possint
manent enim in suo foro & in suis officijs, nec
iustificant nec saluant ullum mortalem in con-
spectu Dei. Non intres in iudicium cum seruo Psal. 143.
tuo, quia non iustificatur in conspectu tuo omnis
uiuens. Et August: inquit, Lex efficit ut time-
amus Deum, Fides uero, ut confugiamus ad mi-
sericordiam Dei.

Si clamant Paulum loqui de Fide quidem,
sed non de sola fide, Confugiendum est ad Syno-
nima, quæ ponit Paulus ad Roma: 3. cap. scilicet
particulam GRATIS, et alteram particulam,
ABSQVE OPERIBVS LEGIS, qui-
bus excluduntur à iustificatione nostra opera &
merita, quid ergo restat, nisi ut soli fidei appre-
hendenti misericordiam Dei iustificatio tribua-
tur. Sicut Diuus Ambrosius in Epistolam ad Ro: 3. & 4.
Roma. has particulas Gratis, absq; operibus Le-
gis, per solam Fidem, interpretatur ingeminans
& affirmans aliquoties nos sola Fide iustificari,
sic & alij sancti Patres intelligunt Paulum de
Fide loquentem.

Si uociferantur, Fidem & Opera coniuncta
esse nec separari posse quin simul iustificent ho-
minem in conspectu Dei, facilis est responsio, ui-
delicet, quod Opera sunt fructus Fidei fiuntque
in iam fide iustificatis, ut iustus iuste operetur,
& distinguendum est inter Personam & Opus.

K 2 Opus

Opus certè nō gignit, neq; Personam neq; opera,
sed econtra Persona gignit & facit Opus, et ta-
men sunt coniuncta sic, ut alterum sine altero es-
se non possit. Quia si est reuera bona persona,
nec est nec esse possit otiosa. Quemadmodum ui-
ta ipsa etiam cum dormimus, tamen agit uel per
somnia nunquam quiescit.

Idem ergo est separare fidem ab operibus, ac
si quis uellet pulsum ab arterijs seiungere, si quis
bonus est mouetur sine intermissione, sic si malus
est, & tamen latissimè & longissimè separanda
sunt in loco iustificationis, ut coelum & terra,
Nam iustus in Theologia non fit iustè agendo,
sed iustus factus, iustè & bene operatur, sic est
& manet persona iusta sancta & pia per solam
misericordiam Dei seu per solam fidem in Chri-
stum antequam iuste & piè bona operatur. De-
us enim regenerat nos fide in uerbo & usu Sa-
cramentorum mediante Spiritu Sancto. Hanc
personam sic regeneratam in uerbo per fidem,
sequuntur postea bona opera, non cogente Lege,
sed spontè & ultrò, quia fides facit personam
bonam, persona facit opera, non opera fidem nec
personam.

Et persona fide iustificatur, non ex operibus,
Gal. 2. Nam si ex operibus iusticia, frustra Christus mor-
tuus est. Item qui credit in filium habet uitam
Mar: 16. eternam. Ioan: 3. Et qui crediderit saluus erit,
Qui

Qui non crediderit condemnabitur. Hæ sunt clarissimæ sententiæ, quæ hoc confirmant, quod per solam fidem in Christum iustificemur. Quodque distinctio sit inter fidem & opera quantum ad iustificationem attinet, sint alioqui coniunctissima, sicut reuera sunt, ut arbor & fructus, uita & motus.

Si sic obijciunt. Fides est efficax per charitatem, Gal. 5. Ergo non sola fides, sed opera iustificant. Respondendum est. Antecedens nihil habet incommodi, neque potest contra iusticiam fidei, uel ullo iure citari. Non enim Paulus dicit. Fides per charitatem iustificat, sed operatur, neque dicit, quod charitas operatur, sed fides ipsa inquit efficax est siue potens per charitatem, ueluti instrumentum.

Quis nunc dicat, quod operari sit idem quod iustificari, quodque opera sint idem, quod iusticia, cum instrumentum non habeat uim à se ipso sed ab agente, sicut serra nec fabrum trahit, sed faber ferram sic de reliquis.

Præterea Paulus hic non loquitur, de iustificatione, nam hunc locum superius absoluit, sed de uita Christiani hominis, quam sic describit, In Christo Iesu, neque circumcisio neque præputium quidquam ualet, sed fides quæ operosa est per charitatem, Q. D. nulla opera, nullus cultus, nullum prorsus uitæ genus quidquam ualet, sed

K 3 fides

fides tantum & sola ualet, sine omni fiducia o-
perum. Est locus contra operarios seu iusticia-
rios, in quo Paulus charitati ne opera quidem
concedat, ne dum ei iustificationem tribuat, sed
opera fidei tantum tribuit, id quod patet ex
constructione.

Si porro sic argumentantur. Certitudo re-
quiritur in iustificatione, Certitudo fit per ope-
ra. Ergo opera sunt necessaria ad iustificatio-
nem. Et minore probant ex Epist. 2. Pet. 1. Certā
facite uocationē uestrā, scilicet, per bona opera.

Negetur consequentia, nam aliud est iusti-
ficari, aliud postea fidem ostendere & probare,
seipsumq; & alios certiores de fide & iustifi-
catione reddere.

Deinde respondendum est ad minore & ad
locum Pet. quod bona opera certificant nos &
testantur coram hominibus & fratribus, atq; et-
iam coram nobisipsis, quod uerè credimus &
sumus filij Dei & heredes uite aeternae. Sic di-
cit Deus ad Abraham Gene. 22. Nunc cogno-
ui & scio, quod timeas Deum, quasi Deus antea
nescierit aut ignorauerit Abraham sanctum esse
& timere Deum. Et tamen angelus dicit, nunc
cognoui quod timeas Deum. Sed hoc uult di-
cere. Tu Abraham iam certo scis apud temet-
ipsum ex ipso facto, quod uerè credas Deo, quod-
que sis in gratiam acceptus. Ita fide existens
apud

apud Deum fit apud se, & in se certus et firmus,
quod habeat fidem ueram, quia hæc est res ope-
rosa efficax & uiuax in corde. Econtra, si quis
scortatur, si sit auarus, mœchus, potator, lurco,
heluo & c. certum signum habet apud se in cor-
de suo, cui signo assentitur cor, quod non credat,
multo minus alijs se probare possit quod sit, pi-
us, iustus, sanctus seu fidelis, cum talia faciat, uel
assentiatur talia facientibus. Ergo opera certi- **Ro. 1**
ficant, non tantum alios sed etiam nos ipsos de
nostra fide.

Porro S: Martyres non subiissent quoq; gra-
uissima & durissima tormenta, crudelissimos &
exquisitos cruciatus & mortes, nisi certo cogno-
uissent ac statuissent apud sese in animo se rece-
ptos in gratiam & uere credere. Et hodie
nos confirmant sua passione ac animosos faciunt,
ut contemnamus omnes minas, consultationes
tonitrua aduersariorum nostrorum, et non dubi-
temus eorum exemplo pro gloria Christi & sa-
lute Ecclesie maxima pericula & mortem eti-
am subire.

Si autem fides fuerit otiosa, non ostendit se
ut arbor bona fructibus, nec de ea certificatur
aliquis an sit electus, uocatus, iustificatus. Ita
certificamur quidem operibus, sed quia opera
nostra non sunt Christus, summe cauendum est, ne
uel iustificationem uel salutem Christo & fidei

detrahamus, et nobis nostrisque operibus ascribamus. Christus enim pro nobis mortuus est & resurrexit.

Si pergunt inferre, peccata redimuntur operibus, Ergo non sola fide iustificamur. Antecedens ex 4. capite Daniel. probant. Redime peccata tua Eleemosinis hic uide Apologiam & locos communes Phili. qui confutat etiam hoc argumentum, & sic breuiter responde. Daniel loquitur de tota poenitentia, de duplici iustificatione, quæ fit coram Deo & hominibus. Redime inquit peccata tua per iusticiam, in caldeo enim est Zedacha id est iusticia. Hic fides requiritur quasi dicat ut habeas remissionem peccatorum, confugiendum est tibi ad iusticiam Dei & ad fidem, qua sola homines iustificantur coram Deo. Deinde redime etiam peccata tua per eleemosinas, id est, largire eleemosinas, ut possis etiam deprecari crimen & temporalem poenam, quam alioqui Deo daturus es, nisi proximum & pauperes offensos mitigaueris, ut potius pro te quam contra te Deum orent. Offensi debent placari, Deus est offensus tua idolatria impietate & iniquitate: placabitur ergo per fidem & iusticiam uenturi Messie. Deinde pauperes offensi sunt tua tyrannide & impia coarctatione, quos non potes commodius placare quam ut beneuolentiam ac beneficentiam tua-

am

am erga ipsos declares, præstando eis eleemosi-
nam et ea, quæ diripuisti reddendo. In summa,
libera te non solum à peccato coram Deo per
iusticiam, uerum etiam à crimine & scandalo co-
ram hominibus per eleemosinam misericordiam
& liberalitatem, ut utroq; modo iustificeris, ui-
delicet in secunda parte pœnitentiæ per fidem et
iusticiam coram Deo, post ueram peccatorum
agnitionem. Deinde in tertia quoq; parte pœ-
nitentiæ per nouitatem uitæ coram hominibus,
ut sic tota pœnitentia tua tandem absoluator,
Non igitur tandem hic eleemosinæ requirendæ
sunt, sed etiam fides ipsa quæ sola iustificat co-
ram Deo.

Si de operibus gratiæ, sic ins- ferre perseuerent.

Opera gratiæ, si non fiunt in iustificatis
impediunt uitam æternam. Ergo si fiunt impe-
trant uitam æternam. Antecedens probatur,
quia opera gratiæ sunt inchoatio uitæ æternæ.
Respondendum est. Opera gratiæ sunt inchoa-
tio uitæ æternæ per accidens & non per se.
Nam fides est primum & principaliter inchoa-
tio uitæ æternæ, & quando opera non fiunt, tunc
certum est fidem tibi non esse, quare fidei inca-
paciuitas uitam æternam impedit & non opera

K § opera

gratia, nisi per accidens, neque consequentia est
bona, nam etiam si impedirent opera uitam æ-
ternam, non sequitur propterea, quod possint
impetrare uitam æternam. Ego multa frango
quæ non possum reparare, sed hæc est consolatio,
si quando impeditur uita æterna, restauratur
denuo per fidem et pœnitentiam donec erimus
in futura uita perfecti. Si pijs obijciunt exem-
plum Ezechie Regis 4. Reg. 20. et Esa: 38.
ubi sic egrotus orauit. Memento quæso Domi-
ne, quod ambulauerim coram te in fide et inte-
gro corde, et quod fecerim quæ tibi placent.
Vnde sic argumentantur. Ezechias petit à Deo
salutem et incolumitatem propter opera, Er-
go non omnia gratis dantur: Antecedens ex textu
probat. Ezechias enim allegat Deo suam
obedientiam et salutem querit ex operibus.
Respondendum est ad antecedens probationem,
Textus hoc non habet quod sit exauditus pro-
pter sua opera et obedientiam, sed fidem præ-
mittit et cor integrum, quorum effectus sunt
bona opera. Nam ambulare in scripturis,
non significat tantum operari, sed corde puro
et sincero credere primum et deinde in uis
Domini uiuere. Complectitur enim totum cur-
sum pij hominis. Sed hæc est quæstio an liceat
homini Christiano gloriari, quod bene egerit,
quod honestè et sanctè uixerit, quod non deli-
querit

querit contra Dei præcepta & dicere. Domine Iesu Christe, tu nosti quod recte uiuo secundum tua statuta, quod in uijs tuis simplici & recto corde ambulo, quodq; pro tua gloria & salute animarum pugno, contra Papam, qui peruersissime & impiissime contra te & tuum uerbum ambulat, & tuum sacrosanctum nomen blasphemat ac prophanat suis idolatrijs & abominationibus missarum &c. Respondendum est id licere Christiano, & maxime Doctore Ecclesie, magistrato, nec non omnibus, qui tales functiones Ecclesiasticas & Politicas habent, ut cum aduersarijs ueritatis agere & pugnare cogantur, ijs cum iuxta præscriptum uerbum uiuunt, non tantum licet eis gloriari, quia oportet nos certos esse, quod sumus in eo uitæ genere, quod ea docemus & agimus, quæ Deo propter Christum placent. Ad hunc modum gloriatur Ezechias. Item & Dauid in Psal. 7. Domine Deus meus, si feci hoc, si hæc iniquitas est in manibus meis &c, Et Samuel. 1. Sam. 12. En ego senex sum & canus, cuius bonum accepi? cuius asinum abstuli, cui uim intuli? Debemus igitur & nos ita gloriari contra Diabolum carnem & aduersarios nostros, & interim tamen coram Deo nos deijcere & agnoscere infirmitatem nostram & omnium operum nostrorum impuritatem, atq; confugere ad misericordiam Dei,

Dei,

Dei, ueniamq; precari, sicut Ezechias paulo post
cecinit in cantico suo, dicens, Quoniam abie-
cisti post tergum tuum omnia peccata mea, scilia-
cet, ea remittendo:

Cum igitur sic sumus in misericordia, seu sub
alis miserentis Dei, possumus iure gloriari, &
certo statuere quod nos qui uerbum ducem se-
quamur ac uerè sancte (salua tamen oratione,
qua si alicubi per imprudentiam & infirmita-
tem delinquimus culpam & poenam deprecamur)
pie ac iuste uiuamus, reliquos uero, qui
nō ex præscripto uerbi Dei uiuunt impie ac irre-
ligiose cum ignominijs nominis Dei uiuere. Inde
est Psal. 119. seu Octonarius Dauidis, ut uocant.
Beati immaculati in uia.

Nam omnes propterea sumus perfecti, im-
maculati, sancti, puri quia sumus in misericordia
Dei & sub umbra alarum gallinæ nostræ Chri-
sti, & quia sumus initium nouæ creature spemq;
uite æternæ habemus, hoc enim est gloriari in
Domino, nec propterea per hoc iustificari. Si-
cut Paulus inquit. Nihil mihi conscius sum, in
hoc non iustificatus sum. Nam si Deus uellet
amouere et subtrahere misericordiam ac nos ar-
guere, nonne de nobis actum esset ac omnes de-
speraremus, amota enim misericordia, nō iustifi-
catur omnis caro, nec reperitur quisquam mun-
dus.

Ere

ωροδωροια ωδωας γιδιαις διεδυβε

[Faint, mostly illegible handwriting]

micivtu vno mittfuz
 foz will mich hiebiel
 x biffenig goidelze fuch
 fuz midem bieren, hns
 mes. so viel imt mity lfu
 vno gottfichye lob und
 giffenigye

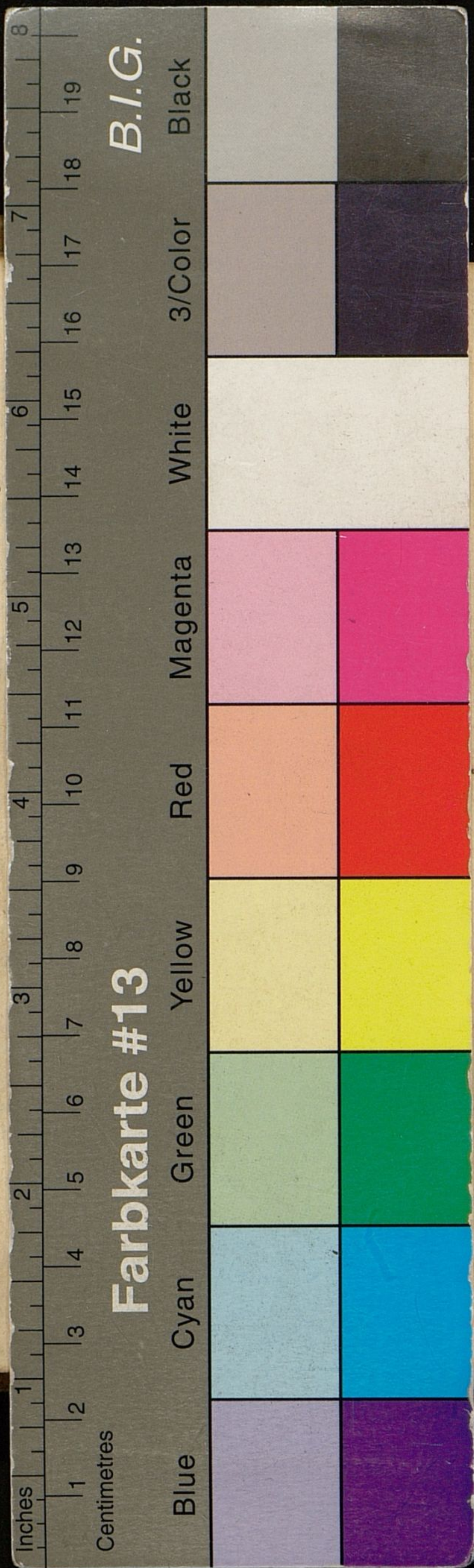
T
 38 18
 5 4 13

X 2200642

[The page contains several lines of extremely faded and illegible text, likely in a medieval script. Some faint traces of red and blue ink are visible, possibly marking initials or headings.]

DE POENI-
TENTIA ET DE
IVSTIFICATIONE ADHORTA-
TIO. ET COMMONEFA-
CTIO SCRIPTA

A
PETRO PALLADIO
Doctore Theologiæ &c.

VITEBERGAE
EXCVDEBAT PETRVS
SEITZ.
ANNO M. D. LVIII.